

UDK 37.014.521(436Beč)“18/19”  
282+378.046.4(436=163.42)“18/19”  
Izvorni znanstveni rad  
Prilmljeno: 1. 9. 2013.  
Prihvaćeno za objavljivanje: 20. 12. 2013.

## INSTITUT SV. AUGUSTINA (*FRINTANEUM*) U BEČU I PITOMCI IZ BOSANSKE ILI ĐAKOVAČKE I SRIJEMSKJE BISKUPIJE

Branko OSTAJMER, Slavonski Brod – Ivana HORBEC, Zagreb

*Autori propituju utjecaj Instituta sv. Augustina u Beču (1816. – 1918.), poslijediplomske ustanove za obrazovanje svećenstva usko vezane uz bečki dvor, na znanstveno i političko formiranje svećenstva Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije. U radu je rekonstruirano školovanje dvadeset i šest pitomaca Instituta s područja te biskupije temeljem dosad uglavnom nepoznatih podataka u zapisnicima Instituta, a njihova društvena i politička djelatnost analizirana je u kontekstu njihova formiranja tijekom studija u Beču.*

**KLJUČNE RIJEČI:** *povijest visokoga školstva, intelektualni transferi, povijest elita, Institut sv. Augustina, Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija, Josip Juraj Strossmayer.*

### Uvod

*Das k. u. k. höhere Priesterbildungsinstitut für Weltpriester zum hl. Augustin, odnosno Carski i kraljevski viši institut pri sv. Augustinu za izobrazbu svjetovnih svećenika, u historiografiji često nazivan Frintaneum ili Augustineum, djelovao je više od stoljeća (1816. – 1918.) kao poslijediplomska institucija posvećena obrazovanju svećenika s područja Austrijskoga Carstva, a kao najviša takva obrazovna institucija u državi smatran je »rasadnikom« obrazovanoga klera za potrebe dijeceza cijele zemlje.<sup>1</sup> U okviru Instituta studiralo*

<sup>1</sup> Istraživanja značaja i ustroja Instituta intenzivirana su tek u najnovije vrijeme. Najznačajnije publikacije s dosadašnjim historiografskim spoznajama o Institutu predstavljaju: zbornik radova *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918. Kirchliche Elite-Bildung für den Donau-Alpen-Adria-Raum* (ur. Karl Hainz FRANKL – Rupert KLIEBER), Wien: Böhlau, 2008. te prvi svezak biografskog leksikona pitomaca Instituta iz crkvenih provincija Beč, Salzburg i Gorica: *Das »Frintaneum« in Wien und seine Mitglieder aus den Kirchenprovinzen Wien, Salzburg und Görz (1816–1918). Ein biographisches Lexikon* (priř. Karl Hainz FRANKL – Peter G. TROPPER), Klagenfurt – Ljubljana – Wien: Hermagoras/Mohorjeva založba, 2006. Od starijih istraživanja izdvajamo djela Eduarda HOSPA, *Zwischen Aufklärung und katholischer Reform. Jakob Frint. Bischof von St. Pölten. Gründer des Frintaneums in Wien*, Wien – München: Herold, 1962. te neobjavljenu disertaciju Waltera GOLDENITSA, *Das Höhere Priester-Bildungsinstitut für*

je više od tisuću svećenika, od kojih su mnogi stekli doktorat na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Beču. Institut je stoga svakako predstavljao i važan čimbenik za studij i znanstveni rad toga fakulteta,<sup>2</sup> ali što se tiče znanstvenoga usavršavanja svećenstva, i vrlo, važan čimbenik za sve studije teologije na području Austrijskoga Carstva. Ujedno je Institut sv. Augustina u svojem djelovanju bio usko vezan uz vladajuću dinastiju i bečki dvor, zbog čega mu se, uz ulogu poticanja znanstvene izobrazbe svećenstva koje će potom biti sposobno za najodgovornije zadaće u crkvenoj hijerarhiji i državi, opravdano pripisuje i uloga formiranja crkvene elite lojalne državnim strukturama i interesima vladajuće dinastije, s ciljem da ta crkvena elita znanje i utjecaje primljene tijekom svojega školovanja u Beču proširi i u najudaljenije dijelove Carstva.

Važan je utjecaj Institut imao i na području hrvatskih zemalja, budući da su pitomci iz hrvatskih dijeceza činili znatan dio ukupnoga broja svećenika školovanih na Institutu: od osnutka Instituta 1816. godine pa do raspada Austro-Ugarske na Institutu su, s promjenjivim uspjehom, poslijediplomsku naobrazbu primila sto i četiri svećenika iz Zagrebačke metropolije i Zadarske metropolije.<sup>3</sup> Mnogi od njih obilježili su ne samo crkvenu nego i političku ili kulturnu povijest hrvatskih zemalja u 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Dovoljno je spomenuti (nad)biskupe Antuna Bauera, Jurja Posilovića, Josipa Jurja Strossmayera, Vjenceslava Soića, Antuna Maurovića, Matiju Zannonija i Josipa Marčelića ili politički i društveno angažirane Franju Račkoga, Svetozara Rittiga i Andriju Torkvata Brlića. Najviše svećenika u Institut sv. Augustina poslano je pritom iz Đakovačko-srijemske biskupije<sup>4</sup>, njih dvadeset i šest. Mnogi od njih stekli su doktorat na Teološkom fakultetu u Beču, a velika ih je većina ostavila značajan trag u djelovanju Biskupijskoga sjemeništa i Liceja u Đakovu, kao i u političkom i crkvenom životu biskupije te Hrvatske uopće. Upravo su oni tema ovoga rada: na analizi njihova studija u Institutu sv. Augustina temeljem građe iz arhiva Instituta te na analizi njihova djelovanja nakon studija u Beču pokušali smo utvrditi značaj i utjecaj Instituta sv. Augustina na području Đakovačko-srijemske biskupije, a posredno i na području cijele Hrvatske. Pritom su nas u istraživanju i analizi vodila dva glavna pitanja: koliko su intelektualno i duhovno formiranje svećenstva na Institutu sv. Augustina i uspjeh na studiju pridonijeli individualnim karijerama u Crkvi i državi, ali i razvoju pojedinih dijeceza? Koliko je, na primjeru Đakovačko-srijemske

*Weltpriester zum Heiligen Augustin in Wien oder »Das Frintaneum« bzw. »Das Augustineum«*, (Universität Wien 1969.). Kao relevantna za ovaj rad izdvajamo i istraživanja vezana uz utjecaj Instituta i njegovih pitomaca u tadašnjim mađarskim i slovenskim zemljama: Péter TUSOR, »A bécsi Augustineum és Magyarországon, 1816–1918«, *Aetas*, vol. 21, sv. 1, Szeged, 2007., str. 32–43; France M. DOLINAR, »Frintaneum (Augustinej) in Cerkev na Slovenskem«, *Bogoslovni vestnik*, god. 67, Ljubljana, 2007., str. 19–22.

<sup>2</sup> Na primjer, u razdoblju od 1831. do 1914. godine od svih registriranih doktorata na Teološkom Fakultetu u Beču više od polovice pripada pitomcima Instituta sv. Augustina. Usp. R. KLIEBER, »Das »Frintaneumprojekt« am Scheideweg? Versuch einer Ertragssicherung und eines Ausblicks«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918*. (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 226.

<sup>3</sup> Pritom je iz dijeceza Zagrebačke metropolije na Institutu studiralo 59 svećenika (18 iz Zagrebačke (nad)biskupije, 26 iz Đakovačko-srijemske biskupije i 15 iz Senjske biskupije), a iz dijeceza Zadarske metropolije 45 svećenika (7 iz Zadarske nadbiskupije, 3 iz Šibenske biskupije, 13 iz Splitske nadbiskupije, odnosno Splitsko-makarske biskupije, 7 iz Hvarske biskupije, 13 iz Dubrovačke biskupije i 2 iz Kotorske biskupije. Podatci su preuzeti prema zapisnicima Instituta sv. Augustina, Nadbiskupski arhiv u Beču (Diözesanarchiv Wien) (dalje: DAW), Archiv des »Frintaneums« (dalje: AF), Institutsprotokolle, sv. I-VI.

<sup>4</sup> Zbog teškoća koje bi u čitljivosti teksta donio službeni naziv: Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija« u radu se koristimo nazivom Đakovačko-srijemska biskupija.

biskupije, Institut sv. Augustina postigao svoj cilj rasadnika visokoga klera lojalnoga interesima države i vladajuće dinastije?

### **Institut sv. Augustina kao poslijediplomska ustanova: osnutak, cilj i organizacija**

Izvješćujući o odluci cara Franje I., kojom je na inicijativu dvorskoga župnika i nekadašnjega profesora Sveučilišta u Beču Jakoba Frinta (1766. – 1834.)<sup>5</sup> naredio osnutak Instituta sv. Augustina kao najviše poslijediplomske ustanove za izobrazbu svećenstva Austrijskoga Carstva, službeni list *Wiener Zeitung* za idejni cilj intelektualne i duhovne izobrazbe svećenstva na novoosnovanoj ustanovi istaknuo je njihovu primjenu »na visokim studijima, kao predstojnika duhovnih obrazovnih kuća i u ostalim poslovima [ ... ] koji iziskuju viši stupanj obrazovanja«<sup>6</sup>. Slično je i inicijator osnutka Instituta Jakob Frint u svojem djelu *Darstellung der höheren Bildungsanstalt für Weltpriester zum h. Augustin in Wien (Opis visokoga obrazovnog zavoda za svjetovne svećenike pri sv. Augustinu u Beču, 1817.)*, kojim je postavio temelje organizacije te ustanove, predvidio da svećenici, nakon što postignu doktorat iz teologije na Teološkom fakultetu u Beču i ujedno prime duhovnu izobrazbu na Institutu, budu »intelektualnom i moralnom izobrazbom, znanjem i pobožnošću sposobni djelovati kao predstojnici biskupskih seminara [i] profesori pri obrazovanju mudrih i pobožnih svećenika«, ali i da »prema njihovoj sposobnosti, mogućnostima primjene i njihovim ukupnim zaslugama budu od strane Njegova Veličanstva ili njihovih biskupa pozvani i namješteni na visoka mjesta«.<sup>7</sup> Nesumnjivo je, dakle, da je kao osnovni cilj djelovanja Instituta sv. Augustina predviđeno obrazovanje klera sposobnoga preuzeti odgovorne zadaće u crkvenoj i državnoj hijerarhiji, a osnutak takve ustanove smatrao se, kako prenosi *Wiener Zeitung*, opravdanim zbog činjenice da do tada u državi, osim biskupskih seminara, nije postojala institucija u okviru koje bi talentiraniji svećenici nakon završetka studija teologije mogli primiti daljnju intelektualnu i duhovnu izobrazbu. Međutim, osnutak Instituta sv. Augustina dočekali su kritički tonovi iz redova Katoličke crkve, ponajprije zbog vezanosti novoosnovane ustanove uz vladajuću dinastiju i bečki dvor. Papinski nuncij u Beču Antonio Gabriele Severoli tako je pitomce toga kolegija pejorativno nazivao »carevim svećenicima« (*Priester des Kaisers*) te kritizirao potez

<sup>5</sup> Jakob Frint (Česká Kamenice, 4. XII. 1766. – St. Pölten, 11. X. 1834.), biskup i teološki pisac. Školovanje je završio u Beču, gdje je i zaređen. Godine 1801. imenovan za dvorskoga kapelana, 1803. postaje duhovnik bogoslova na Carskom konviktu u Beču, a 1804. profesor novoosnovane katedre za religijsku znanost na Filozofskom fakultetu u Beču. Dvorskim župnikom postaje 1810. godine. Kao dvorski župnik inicirao je osnutak Instituta sv. Augustina 1816., koji je po njemu i nazivan »Frintaneum«. Najpoznatiji je upravo po organizaciji i vodstvu Instituta, a zbog zasluga tijekom službovanja u Beču imenovan je biskupom St. Pöltena. Osobit interes posvetio je obrazovanju svećenstva, o kojoj temi je napisao više znanstvenih publikacija, među kojima se ističe *Handbuch der Religionswissenschaft für die Kandidaten der Philosophie* u šest svezaka, Wien, 1806. O njegovu životu i djelima vidi u: Constantin v. WURZBACH, »Frint, Jacob«, *Biographisches Lexikon des Kaisertums Österreich*, sv. 4, Wien, 1858., str. 366, te Ekkart SAUSER, »Frint, Jakob«, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, sv. 22, Nordhausen, 2002., str. 376–378.

<sup>6</sup> *Österreichisch-Kaiserliche privilegierte Wiener Zeitung*, 25. listopad 1816., br. 299, str. 1.

<sup>7</sup> Dr. Jakob FRINT, *Darstellung der höheren Bildungsanstalt für Weltpriester zum h. Augustin in Wien, nach ihrem Zwecke sowohl als nach ihrer Verfassung. Ein Seitenstück zu der Abhandlung: über die intellektuelle und moralische Bildung der Kleriker*, Wien: Verlag der Geistingerschen Buchhandlung, 1817., str. 59.

cara smatrajući da je osnutak teoloških seminara isključivo pravo biskupa.<sup>8</sup> I biskupi su prvotno sa skepsom prihvatili osnutak Instituta. Mnogi od njih dvojili su oko odašiljanja kandidata na studij, a više njih je u prvim mjesecima rada Instituta i osobno provjerilo uvjete studija. Među njima bio je i tadašnji zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac.<sup>9</sup> Kritike su svakako bile mnogobrojne, što dokazuje i potreba inicijatora Instituta Jakoba Frinta da se u predgovoru svojega djela o organizaciji Instituta pisanom nepunu godinu nakon njegova osnutka osvrne na »različite prosudbe« o javnim institutima općenito, pripisujući kritike pukom neznanju.<sup>10</sup> No, organizacija i usmjerenje novoosnovanoga Instituta sv. Augustina svojom vezanošću uz bečki dvor zaista je morala podsjećati na tada još svježe pokušaje reformi jozefinizma i osnutak naširoko kritiziranih generalnih seminara pod državnom kontrolom, ukinutih 1790. godine. Naime, Institut je smješten u prostorijama ukinutoga augustinskog samostana u sklopu carskoga dvora, a duhovno formiranje pitomaca Instituta usko je bilo vezano uz crkvu sv. Augustina, župnu crkvu bečkoga dvora. Vodstvo Instituta povjereno je dvorskom župniku i nerazdvojno je bilo vezano uz tu službu, dok su dvorskim kapelanima povjerene službe direktora studija u novoosnovanoj ustanovi. Napokon, primitak svećenika u Institut i njihovo otpuštanje iz Instituta odvijali su se isključivo temeljem carsko-kraljevskoga dopuštenja, uz redovna izvješća o napretku pojedinih svećenika u znanstvenom radu tijekom studija i u njihovoj duhovnoj izobrazbi.

Osnutak Instituta sv. Augustina svakako se opravdano može promatrati kao nastavak tendencija prosvijećenoga apsolutizma u shvaćanju uloge središnje vlasti u formiranju državnih elita, ali se ujedno mora promatrati i kao svojevrсна reakcija na jozefinski utilitarni pristup ulozi Crkve u društvu i shvaćanje katoličkoga klera kao »duhovnih činovnika«. Od razdoblja vladavine Marije Terezije (1740. – 1780.) i Josipa II. (1780. – 1790.), odnosno od razdoblja koje običavamo zvati razdobljem prosvijećenoga apsolutizma, može se pratiti kontinuirani angažman bečkoga dvora i središnjih upravnih institucija na stvaranju elite vezane uz državne strukture, ovisne o vladajućoj dinastiji i lojalne konceptu jedinstvene države (*Gesamtstaat*), koja postaje kohezivni faktor Monarhije. Nekoliko su društvenih i profesionalnih skupina pritom nositelji takvih procesa: uz plemstvo i aristokraciju, od druge polovice 18. stoljeća, neovisno o socijalnom podrijetlu, to postaju časnici i vojne strukture, civilni javni službenici, a osobito od jozefinskoga razdoblja i svećenstvo, što je korespondiralo s uklapanjem crkvenih struktura u državni sustav pod strogom kontrolom monarha i civilnih institucija vlasti. Klju-

---

<sup>8</sup> *Das »Frintaneum« in Wien und seine Mitglieder* (prir. K. H. FRANKL – P. G. TROPPER), str. 9, 23. O okolnostima i idejnim temeljima osnutka Instituta sv. Augustina vidi u: K. H. FRANKL, »Das Höhere Priesterbildungsinstitut zu St. Augustin in Wien (»Frintaneum«). Eine Skizze seines Entstehens«, *Das »Frintaneum« in Wien und seine Mitglieder* (prir. K. H. FRANKL, P. G. TROPPER), str. 21–38 te K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918*. (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 37–59.

<sup>9</sup> K. H. FRANKL, »Das Höhere Priesterbildungsinstitut zu St. Augustin in Wien (»Frintaneum«)«, str. 21, 23.

<sup>10</sup> »Die Verschiedenheit der Ansichten, der Denkungsart, der Wünsche und des Charakters, wodurch die Sterblichen so sehr von einander abweichen ist die Ursache, warum ihre Urtheile über öffentliche Institutionen so verschieden ausfallen, warum die Einen etwas billigen und loben, was die Andern mißbilligen und tadeln. Oft aber werden die verschiedenen, von einander abweichenden Urtheile über öffentlichen Anstalten nur dadurch herbegeführt, weil man von dem wahren Zwecke der Anstalt keine klare und deutliche, sondern nur eine sehr dunkle, oder wohl gar eine irrige Vorstellung hat« J. FRINT, *Darstellung*, str. III.-IV.

čan doprinos u tom procesu pružilo je reformirano javno obrazovanje, organizacijski i sadržajno osmišljeno i kontrolirano državnim institucijama. Osobita važnost pritom se pridavala visokom obrazovanju. Stoga i djelatnost Instituta sv. Augustina ne odmiče mnogo od tradicije sličnih ustanova osnovanih prethodnih desetljeća pod okriljem države, kao što su to, da spomenemo samo najznačajnije, bili *Theresianum* i *Josephinum* ili onih reformiranih angažmanom carskih savjetnika, kao četiri fakulteta Sveučilišta u Beču, koja su potom postala i model za sva ostala sveučilišta države.<sup>11</sup> S obzirom da je planirano da će svećenici koji završe studij u okviru Instituta svoju daljnju karijeru u prvom redu tražiti u okviru brojnih biskupskih seminara koji su širom države osnovani nakon propasti reformi Josipa II., utjecaj izobrazbe na Institutu sv. Augustina kao rasadniku visokoga i bečkome dvoru lojalnoga klera svakako se trebao osjetiti u svim dijecezama Austrijskoga Carstva.

Koliko je ideja kontrolirane izobrazbe svećenstva bila značajna za bečki dvor dokazuje i vrijeme osnutka Instituta. Osnutak Instituta pada, naime, u vrijeme administrativne rekonstrukcije države nakon teritorijalnih previranja tijekom Napoleonskih ratova te uklapanja novih pokrajina u okvire Austrijskoga Carstva temeljem odluka Bečkoga kongresa 1815. godine. Poticaj osnutku Instituta pritom je svakako predstavljala i činjenica da je u novoosvojenim pokrajinama, Gornjoj Italiji, Tirolu, Dalmaciji i Galiciji, tada u tijeku bila reforma školskoga sustava, ali i uspostava sustava austrijskoga državnoga, crkvenoga, prava.<sup>12</sup> Državopolitičke motive dokazuje i jedna od prvih odredaba cara Franje I. vezanih uz organizaciju Instituta sv. Augustina, kojom se definira da će se u Institutu primati svećenici upravo iz tih zemalja, i to dva svećenika iz Lombardije i Venecije te po dvojica iz Tirola, Dalmacije i Galicije, očito s idejom da novoosnovana ustanova potakne širenje osjećaja povezanosti sa strukturama Austrijskoga Carstva i osobito lojalnosti prema vladajućoj dinastiji.<sup>13</sup> U 19. stoljeću, politički prožetom partikularnim nacionalnim stremljenjima, poticanje habsburškoga dinastijskog patriotizma moralo je biti jedan od osnovnih koncepata svrhe Instituta.

No, osim navedenih državopolitičkih interesa u osnutku i djelovanju Instituta sv. Augustina, veliku ulogu u obrazovanju svećenstva na Institutu činila je duhovna izobrazba, po čemu temelji te ustanove leže na konceptu obnove kršćanskoga života nakon sloma

<sup>11</sup> O crkvenim reformama, osobito razdoblja Josipa II., s naglaskom na reforme visokoga obrazovanja svećenstva vidi u: J. BUTURAC, »Crkveno pravo za jozefinizma u habsburškim zemljama«, *Katolički list*, br. 11, Zagreb, 1941., str. 126–128, br. 12, 1941., str. 135–137, br. 13, 1941., str. 151–153, br. 14, 1941., str. 163–164; Ernst WANGERMANN, »Reform Catholicism and Political Radicalism in the Austrian Enlightenment«, *The Enlightenment in National Context* (ur. Roy PORTER – Mikulaš TEICH), Cambridge: Cambridge University Press, 1981., str. 127–140; P. G. M. DICKSON, »Joseph II's Reshaping of the Austrian Church«, *The Historical Journal*, vol. 36, br. 1, Cambridge University, 1993., str. 89–114; W. R. WARD, »Late Jansenism and the Habsburgs«, *Religion and Politics in Enlightenment Europe* (ur. James E. BRADLEY – Dale K. van KLEY), Indiana: University of Notre Dame Press, 2001., str. 154–186. Za primjer Instituta sv. Augustina u tom kontekstu vidi u: Reinhard STAUBER, »Elitenbildung und Staatsneubau. Perspektiven des »Frintaneums«-Projekts im Rahmen der Österreichischen Geschichte«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918*. (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 208–209.

<sup>12</sup> O utjecaju teritorijalne konsolidacije države nakon Bečkoga kongresa na osnutak Instituta vidi u: R. STAUBER, »Elitenbildung und Staatsneubau«, str. 211, te osobito K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 43–46.

<sup>13</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 44–45.

crkvenih reformi Josipa II. i razdoblja Napoleonskih ratova. Frint je u osmišljavanju života svećenika na Institutu veliku pažnju posvetio upravo njihovoj duhovnoj izobrazbi kao osobnoj nadogradnji duhovnosti svećenika koji će se znanstveno usavršavati prvenstveno u okviru Teološkoga fakulteta u Beču. Ključno je pritom bilo njegovo shvaćanje uloge svećenika u društvu kojim je, uz odmak utilitarnih ideala uloge svećenstva, prednost u izobrazbi svećenstva dao moralnom obrazovanju i formiranju specifičnih svećeničkih vrлина. Po njemu je »oplemenjivanje srca« (*Veredlung des Herzens*) bio glavni cilj boravka na Institutu, a oblik seminara uz strog nadzor znanstvenoga rada i duhovne izobrazbe pitomaca idealan model za postizanje toga cilja.<sup>14</sup>

Po osnutku Instituta odao je poziv svim pokrajinskim vladama da od biskupa zatraže da imenuju kandidate koji su se intelektualno i moralno istakli tijekom studija i koji bi bili sposobni postići doktorat iz teologije. Pritom regionalno i socijalno podrijetlo nije igralo nikakvu ulogu.<sup>15</sup> Štoviše, poticala se zastupljenost svećenika iz svih dijeceza pa je tijekom vremena određivano koliko svećenika iz pojedine dijeceze Institut može primiti, kao što je to prvotno bilo određeno za novostečene zemlje Carstva nakon Bečkoga kongresa. Do druge polovice 19. stoljeća uglavnom su bila predviđena po dva mjesta za svećenike iz svake crkvene provincije, koji su u konačnici činili ukupan broj od trideset i sedam do četrdeset pitomaca godišnje. Za zemlje krune sv. Stjepana to je značilo prosječno osam do deset pitomaca godišnje (uz nešto manji broj 1830-ih i 1840-ih godina zbog problema u financiranju studija), a carsko-kraljevskom rezolucijom od 1. studenog 1851. godine bilo je određeno da će dvojica od toga broja dolaziti iz Hrvatske, odnosno iz dijeceza Zagrebačke metropolije, te da će daljnja četvorica dolaziti iz Dalmacije.<sup>16</sup> Ujedno se pazilo na ravnopravnu zastupljenost svećenika iz svih dijeceza pa je zadatak voditelja Instituta bio i periodično intervenirati kod pojedinih biskupa (uglavnom se to odnosilo na talijanske i dalmatinske biskupe) da pošalju kandidate na studij u Beč.<sup>17</sup> Koliko je ravnopravna zastupljenost bila važna, dokazuje i primjer prijema Josipa Jurja Strossmayera 1840. godine, kada je Strossmayer primljen u Institut čak i kao prekobrojni pitomac iz zemalja krune sv. Stjepana zato što je njegov biskup ustvrdio da dotad nije bilo »dobrotvornog utjecaja«<sup>18</sup> Instituta u njegovoj dijecezi. Iako je konačnu odluku o prijemu kandidata na Institut potpisivao car osobno, u praksi je prijem pojedinca ovisio najviše o dijecezanskom biskupu te posredno i o preporuci dvorskoga župnika kao voditelja Instituta. Pritom se praksa izbora kandidata očito razlikovala od dijeceze do dijeceze, kao i o angažmanu pojedinih biskupa. Mnogi su svećenici svakako bili i

<sup>14</sup> »Wer den Geist unserer Zeiten kennt, und ein warmes Herz für Glauben, Tugend und Menschenwohl besitzt: der wird sich auch leicht von der dringenden Nothwendigkeit einer höhern Bildungsanstalt für den Klerus überzeugen, von einer Anstalt, welche die Bildung des Verstandes, und die Veredlung des Herzens mit gleichem Eifer und Ernste umfaßt, [ ...]«, J. FRINT, *Darstellung*, str. VII. O utjecajima na Frintova shvaćanja vidi u: K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 26–30 i 41–43.

<sup>15</sup> K. H. FRANKL, »Das Höhere Priesterbildungsinstitut zu St. Augustin in Wien (»Frintaneum«)«, str. 21.

<sup>16</sup> Péter TUSOR, »A bécsi Augustineum és Magyarországon, 1816–1918«, str. 33; R. STAUBER, »Elitenbildung und Staatsneubau ...«, str. 214; Matija PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Djakovu 1806. – 1906.*, Đakovo: Bisk. tiskara u Djakovu, 1911., str. 260.

<sup>17</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 47.

<sup>18</sup> Ignaz Feigerle caru Ferdinandu, 15. rujna 1840. Dokument je objavljen u: *Josip Juraj Strossmayer. Dokumenti i korespondencija* (ur. Ferdo ŠIŠIĆ), Zagreb: JAZU, 1933., str. 13–14.

sami zainteresirani za nastavak studija u Beču, budući da su mogućnosti napredovanja u karijeri kod svećenstva, što je ponajprije uključivalo položaje u kaptolima ili na teološkim studijima, tada bile vrlo ograničene. Ipak, za mjesto na Institutu mogli su biti nominirani isključivo preko svojega biskupa, kakav postupak je proveden i kod spomenutoga Strossmayerova primjera. Neki nadbiskupi, primjerice nadbiskup Ostrogon, inzistirali su na kontroli nominacija od strane sufraganskih biskupa,<sup>19</sup> a neki su prelati, osobito oni koji su i sami svoje studije završili na Institutu sv. Augustina kao, na primjer, nadbiskup Milana Carl Cajetan von Gaysruck<sup>20</sup> ili đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, bili osobito angažirani na kontinuiranom odašiljanju mladih svećenika u Beč, čak i bez njihove osobne kandidature.<sup>21</sup>

Što se pitanja financiranja rada Instituta tiče, inicijalno je odlučeno da će se trošak studiranja pitomaca u Beču pokrivati iz vjerskoga fonda pojedine pokrajine, zbog čega je vjerojatno i prvi poziv za prijam kandidata na Institut odaslan pokrajinskim vladama. Infrastruktura, koja je obuhvaćala uređenje augustinskog samostana i zgrade Instituta, financirana je iz centralnoga vjerskoga fonda.<sup>22</sup> Nasuprot tome, za financiranje studija pitomaca iz dijeceza zemalja krune sv. Stjepana predviđena je kontribucija od 5000 forinti, koja se pokrivala iz prihoda vakantne opatije sv. Benedikta (*Kaposfü*). S obzirom da taj iznos nije bio dostatan za pokriće troškova pitomaca iz tih zemalja, 1820-ih počela su se tražiti nova rješenja, što je tijekom pregovora uzrokovalo i smanjen broj pitomaca iz zemalja krune sv. Stjepana. Nakon 1849. godine trošak je preuzeo Fond za obrazovanje, a Austro-ugarskom nagodbom 1867. godine pitanje je riješeno na način da je svake godine voditelj Instituta uz popis studenata zemalja krune sv. Stjepana tražio Ugarsko kraljevsko ministarstvo bogoštovlja i nastave određeni iznos koji je potom trebao biti dostavljen Ministarstvu financija u Beču. Uz to, neki su pitomci mogli studirati na Institutu na vlastiti trošak.<sup>23</sup> Kasnije su troškovi pitomaca s prostora kraljevina Hrvatske i Slavonije bili podmirivani iz autonomnoga proračuna, konkretno iz sredstava Vjerozakonske zaklade, a godišnji trošak za pojedinoga svećenika iznosio je početkom 20. stoljeća 800 do 1000 forinti.<sup>24</sup>

Prema Statutu Instituta sv. Augustina,<sup>25</sup> predviđeno vrijeme boravka u Institutu bilo je tri godine, tijekom kojih je pitomac Instituta trebao položiti predispite i četiri stroga ispita (*rigoroza*), i to iz biblijskih znanosti, morala i pastoralna, dogmatike te crkvene povijesti i prava, izraditi disertaciju te biti promoviran za doktora znanosti na Teološkom fakultetu. Fakultet je pitomcima Instituta pružao znanstvenu naobrazbu tematski dovoljno otvorenu da bi se mogla postići specijalizacija. Dodatno su na Institutu organizirane

<sup>19</sup> Péter TUSOR, »The Augustineum's Alumni from Lands of the Hungarian Holy Crown – an Introduction«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 169–170.

<sup>20</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 47.

<sup>21</sup> Tako je, na primjer, Jakov Stojanović, kojega je Strossmayer poslao na studij u Institut sv. Augustina zapisao: »Ja nisam ni molio da me amo pošalju ili prime«. *Ružice i trnje iz života dekana Stojanovića* (ur. Matiša STOJANOVIĆ), Zagreb, 1910., str. 32.

<sup>22</sup> K. H. FRANKL, »Das Höhere Priesterbildungsinstitut zu St. Augustin in Wien (»Frintaneum«)«, str. 21–22.

<sup>23</sup> O pitanju financiranja detaljnije vidi u: P. TUSOR, »The Augustineum's Alumni from Lands of the Hungarian Holy Crown ...«, str. 173–175.

<sup>24</sup> M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 260.

<sup>25</sup> Statut Instituta izradio je i objavio Jakob Frint kao sastavni dio *Darstellung*, str. 60 i dalje.

daljnje repeticije i vježbe, uz kontinuiranu kontrolu znanstvenoga napretka pitomaca, a studenti Instituta općenito su se ocjenama i sposobnošću isticali na cijelom Fakultetu.<sup>26</sup> O uspjehu pitomaca bili su, osim cara, obaviješteni i prelati koje su te pitomce kandidirali.<sup>27</sup> Što se organizacije Instituta tiče, služba dvorskoga župnika bila je tijekom cijeloga razdoblja djelovanja Instituta vezana uz službu voditelja Instituta: do 1918. godine bili su to: Jakob Frint (1816. – 1826.), Michael Wagner (1827. – 1836.), Josef Pletz (1836. – 1840.), Ignaz Feigerle (1840. – 1852.), Johann Kutschker (1852. – 1862.), Johann Schwetz (1862. – 1879.), Laurenz Mayer (1879. – 1912.) i Ernst Seydl (1912. – 1918.).<sup>28</sup> Uz voditelja Instituta, imenovani su i direktori studija (inicijalno jedan, a od 1819. godine i trojica direktora – za dogmatiku te moralnu i pastoralnu teologiju, za crkveno pravo i crkvenu povijest i za biblijske znanosti), koje su službe bile vezane uz službu dvorskoga kapelana,<sup>29</sup> te duhovnik (*spiritual*). Zbog rastuće nacionalne svijesti 1830. godine, odlučeno je da se svaki od direktora studija, osim što treba brinuti o znanstvenoj kvaliteti studija, brine i o pitomcima pojedine pokrajine pa su se za direktore studija često birali svećenici slavenskoga i mađarskoga podrijetla.<sup>30</sup> Studij na Institutu predviđao je, prema Frintovim planovima, i stalne duhovne vježbe i meditacije s ciljem duhovne izobrazbe pitomaca. O važnosti toga aspekta njihova studija svjedoče i zapisi Instituta u koje su se redovno unosile ocjene o sudjelovanju pitomaca u radu kora, meditacijama, o poštivanju Statuta i redovitosti, kao i ocjene karaktera. Na Institutu je, nadalje, vladala vrlo stroga disciplina, socijalni i obiteljski kontakti pitomaca svedeni su na minimum, a od njih se tražilo strogo poštivanje kućnoga reda, pri čemu su sva odstupanja od discipline zabilježena i dojavljena nadležnom biskupu. Sama zgrada Instituta opisivana je vrlo neudobnom za život,<sup>31</sup> a dnevni raspored pitomaca, koji je uključivao duhovne vježbe, mise, meditacije, prehranu i znanstveni rad, bio je Statutom točno određen.<sup>32</sup> Kako bi se i statusno razlikovao, svaki pitomac po dolasku na Institut dobio je šešir, svećeničku halju, plavi svileni povež i uzak crni mantil, koji su ih pri izlascima obilježavali kao pitomce Instituta.<sup>33</sup>

---

<sup>26</sup> Wolfgang TREITLER, »Kariersprungbrett oder Geistesschmiede? Zur Bedeutung der Theologischen Fakultät Wien für die Doktoranden des »Frintaneums«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 76.

<sup>27</sup> Primjer godišnjih izvješća o uspjehu (*Tabella informationis*) vidi u: (ur.) Ferdo Šišić, *Josip Juraj Strossmayer*, str. 15–17.

<sup>28</sup> Popis svih voditelja, direktora studija i duhovnika v. *Das »Frintaneum« in Wien und seine Mitglieder aus den Kirchenprovinzen Wien, Salzburg und Görz (1816–1918)* (prij. K. H. FRANKL – P. G. TROPPER), str. 305–306.

<sup>29</sup> Josip Juraj Strossmayer tako je, uz službu dvorskoga kapelana, obnašao od 1847. do 1849. i službu direktora studija crkvene povijesti i prava na Institutu. Usp. prijedlog za imenovanje Strossmayera za dvorskoga kapelana, u: (ur. Ferdo ŠIŠIĆ), *Josip Juraj Strossmayer*, str. 34–35.

<sup>30</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 48.

<sup>31</sup> Rupert KLIEBER, »Zwischen Staatskirche und ultramontanem Aufbruch – der katholische Klerus der Donaumonarchie 1816 bis 1918«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 18. I Jakov Stojanović prisjeća se neudobnoga života u Institutu: »U zavodu strpali me u najdoljnje sobe, od nikud sunda ni mjeseca ni zviezda vidjet ne bijaše [...]«. Usp. *Ružice i trnje iz života dekana Stojanovića*, str. 28.

<sup>32</sup> Raspored na temelju Statuta pri osnutku i promjene Statuta iz 1864. godine vidi u: Monika STADLBAUER, »Vom Leben im »Frintaneum« im Spiegel der Statuten und Institutsprotokolle«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), str. 149.

<sup>33</sup> *Isto*, str. 148.



### Studij teologa iz Đakovačko-srijemske biskupije na Institutu sv. Augustina

Tijekom djelovanja Instituta sv. Augustina na toj je poslijediplomskoj ustanovi studiralo ukupno dvadeset i šest pitomaca iz Đakovačko-srijemske biskupije. Bili su to, kronološkim slijedom:<sup>34</sup>

1. Franjo Fatzel (Adaševci, 1796. – Đakovo, 1824.), u Institutu 1820. – 1822.
2. Josip Šticinger (Stitzinger) (Osijek, 1799. – Semeljci, 1870.), u Institutu 1822. – 1824.
3. Josip Juraj Strossmayer (Osijek, 1815. – Đakovo, 1905.), u Institutu 1840. – 1842.
4. Franjo Mihelčić (Osijek, 1831. – Sibirj, 1896.), u Institutu 1857. – 1860.
5. Nikola Voršak (Ilok, 1836. – Rim, 1880.), u Institutu 1860. – 1862.
6. Julije (Julijo, Julij) Liebbald Ljubojević (Dombóvár u Mađarskoj, 1839. – Vinkovci, 1904.), u Institutu 1861. – 1862.
7. Jakov Stojanović (Osijek, 1842. – Vinkovci, 1910.), u Institutu 1864. – 1868.
8. Josip Paus (Osijek, 1842. – Mariánské Lázně u Češkoj, 1904.), u Institutu 1865. – 1869.
9. Ivan (Janko) Koharić (Viljevo, 1845. – Zagreb, 1880.), u Institutu 1869. – 1872.
10. Josip Kuhner (Jarmina, 1847. – Vinkovci, 1902.), u Institutu 1873. – 1875.
11. Ivan Bujanović (Piškorevci, 1852. – Zagreb, 1927.), u Institutu 1875. – 1877.
12. Ivan Švagerka (Sezemice u Češkoj, 1852. – Osijek, 1906.), u Institutu 1879.
13. Josip Horvat (Srijemski Karlovci, 1857. – Gorjani, 1911.), u Institutu 1880. – 1882.
14. Matija Pavić (Đakovo, 1859. – Đakovo, 1929.), u Institutu 1882. – 1883.
15. Stjepan Đaković (Šaregrad, 1862. – Vinkovci, 1948.), u Institutu 1886. – 1888.
16. Ivan (Ivo) Kraljević (Đakovo, 1864. – Zemun, 1924.), u Institutu 1886. – 1890.
17. Antun Zelenka (Osijek, 1867. – Osijek, 1916.), u Institutu 1891. – 1895.
18. Petar Pejakić (Morović, 1865. – Đakovo, 1943.), u Institutu 1896. – 1898.
19. Svetozar Rittig (Slavonski Brod, 1873. – Zagreb, 1961.), u Institutu 1898. – 1902.
20. Grgur (Franjo) Galović (Županja, 1882. – Đakovo, 1923.), u Institutu 1905.
21. Franjo Hermann (Osijek, 1882. – Zagreb, 1949.), u Institutu 1906. – 1908.
22. Franjo Rački ml. (Đakovo, 1882. – Srijemska Mitrovica, 1953.), u Institutu 1908. – 1912.
23. Stjepan Vidušić (Valpovo, 1886. – Sušak, 1959.), u Institutu 1911. – 1913.
24. Vjekoslav (Slavko) Kosina (Gaboš, 1887. – Kruševica, 1919.), u Institutu 1912. – 1913.
25. Josip Ivančić (Podgorač, 1888. – ?, ?), u Institutu 1913. – 1917.
26. Ivan Sečkar (Rajevo Selo, 1892. – Đakovo, 1962.), u Institutu 1917. – 1918.

Osim navedenih, od teologa Instituta sv. Augustina koji su po završetku poslijediplomskog studija djelovali na području Đakovačko-srijemske biskupije valja spomenuti i Luku Senjaka (Komarica, 1857. – Račinovci, 1929.), koji je studirao na Institutu 1882. – 1886.

<sup>34</sup> Popis pitomaca izrađen je temeljem zapisa Instituta, DAW, Archiv des »Frintaneums«, Institutsprotokolle, sv. I.-V., naslovljen (na početku prvoga sveska) »Tagebuch über die Verwendung, das sittliche Betragen und über alles Merkwürdige, was die Glieder des welt-priesterlichen höheren Bildungs-Instituts zum heiligen Augustin in Wien betrifft«. Temeljem toga izvora rekonstruiran je i studij pojedinih pitomaca na Institutu. U zapisnik su voditelj Instituta i duhovnik, a povremeno i direktori studija, unosili opservacije o napretku pojedinih studenata na studiju, položenim ispitima, ocjenama, o napretku u izradi disertacije te o drugim aktivnostima na Institutu. Česte su i ocjene karaktera i sposobnosti pitomaca. Unosi su prvo bili polugodišnji, uglavnom u travnju i u kolovozu, a od 1860-ih godina godišnji.

kao pitomac franjevačke provincije Bosna Srebrena,<sup>35</sup> te Andriju Spiletka (Mokošica, 1879. – Đakovo, 1941.) iz Dubrovačke biskupije, studenta na Institutu 1903. – 1906. godine.

S obzirom da Đakovačko-srijemska biskupija ni teritorijalno ni brojem stanovnika i svećenstva nije pripadala među veće dijeceze Austrijskoga Carstva, broj od dvadeset i šest teologa te biskupije koji su studirali na Institutu sv. Augustina svakako je natprosječan. Uzevši u obzir sve dijeceze austrijskih nasljednih zemalja, crkvene provincije Beč, Salzburg i Gorica, te dijeceze zemalja krune sv. Stjepana, uključujući i hrvatske dijeceze, više teologa u Institut od Đakovačko-srijemske biskupije poslale su samo dijeceze koje su i tradicionalno u visokom školstvu bile orijentirane na Beč: St. Pölten (31) u kojoj je biskupovao i osnivač Instituta Frint, Linz (27), Trento (34), Gorica (28), Ljubljana (36) te Ostrogonška nadbiskupija (35), gdje je nadbiskup osobito brinuo o odašiljanju pitomaca iz cijele provincije.<sup>36</sup> Svakako se veći broj pitomaca iz biskupije može pripisati i osobnom angažmanu Strossmayera<sup>37</sup> kao đakovačkoga biskupa koji je i sam bio ne samo pitomac, nego i direktor studija na Institutu sv. Augustina. Ukazuju na to i podatci o vremenu odašiljanja teologa. Do dolaska Strossmayera na biskupsku čast na Institut su iz dijeceze, uključujući i njega, poslana tri teologa, od kojih je samo Strossmayer tijekom studija u Beču promoviran u doktora teologije.<sup>38</sup> Nasuprot tome, od 1857. do 1905. godine Strossmayer je u Institut na studij poslao ukupno sedamnaest teologa, a ponekad, kako pokazuje primjer Jakova Stojanovića,<sup>39</sup> i bez njihove inicijative.

Od dvadeset i šest teologa iz Đakovačko-srijemske biskupije, njih su samo osmorica tijekom boravka na Institutu sv. Augustina postigla doktorat na Teološkom fakultetu u Beču. Bili su to Josip Juraj Strossmayer (za doktora promoviran 1842.), Franjo Mihelčić (1860.), Josip Paus (1869.), Ivan Koharić (1872.), Svetožar Rittig (1902.), Franjo Hermann (1907.), Franjo Rački (1909.) i Josip Ivančić (1914.). Neki od teologa koji nisu uspjeli obraniti disertaciju dok su kao pitomci boravili na Institutu naknadno su nastavili poslijediplomski studij na Teološkom fakultetu u Beču i postigli doktorat: Julije Liebbald-Ljubojević (1863.), Nikola Voršak (1863.), Josip Kuhner (1876.), Ivan Bujanović (1879.), Josip Horvat (1888.), Ivan Kraljević (1890.), Stjepan Vidušić (1912.) i Ivan Sečkar (1918.).<sup>40</sup> Mali broj promoviranih za doktora teologije tijekom studija na Institutu nije neobičan jer su

<sup>35</sup> U zapisnik Instituta upisan kao Lovro Senjaković. Usp. DAW, Archiv des »Frintaneums«, Institutsprotokolle, sv. 5., fol. 57r-57v.

<sup>36</sup> Za pitomce iz dijeceza crkvenih provincija Beč, Salzburg i Gorica vidi u: *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER). Popis svih pitomaca iz dijeceza zemalja krune Sv. Stjepana objavio je Péter Tusor, »A bécsi Frintaneum tagjai Magyarországról, 1816–1918«, str. 210–217. Za ulogu ostrogonškog nadbiskupa vidi u: ISTI, »The Augustineum's Alumni from Lands of the Hungarian Holy Crown ...«, str. 168.

<sup>37</sup> Zahvaljujući umnogome zalaganju biskupa Strossmayera, od godine 1880. bila su iznimno dozvoljena zasebna mjesta u Institutu i za pitomce iz Bosne i Hercegovine, tj. za bosanske franjevce. Usp. M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 260, 274.

<sup>38</sup> Fatzel i Šticinger, koji su na Institutu boravili prije Strossmayera, tijekom 1820-ih, nisu uspjeli dovršiti svoje studije niti su kasnije uspjeli ostvariti zapaženije rezultate, te stoga i ne čudi da je čak i Matija Pavić bio uvjerenja kako je Strossmayer bio jedini član Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije do 1850. godine. Usp. M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 260.

<sup>39</sup> Usp. bilj. 21.

<sup>40</sup> Podatci o doktoratima preuzeti su iz: DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 1.–5. (za doktorate postignute tijekom studija na Institutu) i Klemens HONEK, *Dissertationsverzeichnis der Katholischen Theologischen Fakultät an der Universität Wien von 1831 bis 1984.*, Wien: Katholisch-Theologische Fakultät, 1986. U *Dissertation-*

pitomci često morali napustiti Beč prije završetka studija, uglavnom na poziv biskupa zbog potreba dijeceza ili zbog kandidature za neku katedru.<sup>41</sup> Temeljem dosadašnjih istraživanja studija pitomaca Instituta iz crkvenih provincija Beča, Salzburga i Gorice može se ustvrditi da je broj postignutih doktorata teologa iz Đakovačko-srijemske biskupije tijekom studija na Institutu blizu prosjeka. Iz dosad kompletno obrađenih crkvenih provincija Gorice, Beča i Salzburga doktoriralo je tek 35% pitomaca, odnosno 170 od njih 264, što točno odgovara omjeru i za promocije pitomaca Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije.<sup>42</sup>

No, disertacija nije bila nužnost za napredak u karijeri, već je i položen rigoroz, pa i samo pohađanje sveučilišnoga studija kvalificiralo pojedinca za, na primjer, profesuru na studiju teologije. Ponekad su pitomci napuštali Institut bez obrazloženja i uz izravno protivljenje institutske uprave. U pojedinim je slučajevima odlazak iz Beča bio trajan, no u drugim su slučajevima pitomci, s kraćim ili dužim prekidom, nastavljali i dovršavali svoj studij. Biskup Strossmayer neke je teologe nakon jedne ili dvije godine studija na Institutu pozvao da se vrate u dijecezu, očito zbog potreba za profesorskim kadrom na Biskupskom liceju u Đakovu. Godine 1880. Strossmayer je tako opozvao Josipa Horvata nakon manje od dvije godine studija da bi bio namješten za profesora morala na Biskupskom liceju u Đakovu, pri čemu je do tada Horvat položio potreban rigoroz iz morala i pastoralara.<sup>43</sup> Opozvan je 1883. godine bio i Matija Pavić, koji je potom te godine u Đakovu preuzeo katedru dogmatike i hrvatskoga jezika,<sup>44</sup> a Nikola Voršak također je ubrzo nakon opoziva krajem 1862. godine preuzeo mjesto profesora polemike i dogmatike na Biskupskom liceju u Đakovu.<sup>45</sup> Julije Liebbald-Ljubojević pozvan je u jesen 1862. godine da se vrati u Đakovo i zamijeni dotadašnjega profesora crkvenoga prava i povijesti Jurja (Đuru) Streita, koji je bio imenovan župnikom u Gradištu, te je tek naredne godine iz Đakova položio strogi ispit i postigao doktorat iz teologije.<sup>46</sup> Josip Kuhner odlazi 1875., već nakon dvije godine studija, položivši rigoroze iz morala i pastoralara i iz crkvene povijesti i prava<sup>47</sup> i iste godine preuzima katedru crkvene povijesti i prava na Liceju u Đakovu.

Bilo je dakako i drugih razloga za opoziv, kao što su to bili bolest ili slab uspjeh na studiju. Zbog bolesti su opozvani Franjo Fatzel 1822., Ivan Bujanović 1877., Ivan Švagerka 1879.

*sverzeichnis der Katholischen Theologischen Fakultät ...* Nikola Voršak naveden je pod imenom Ladislav. Usp. str. 183.

<sup>41</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 47–48.

<sup>42</sup> Usp. dijagram IV., *Isto*, str. 52.

<sup>43</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., fol. 44.

<sup>44</sup> *Isto*, fol. 58.

<sup>45</sup> Voršak je Institut napustio 4. IX. 1862., a otpuštenje je dobio 7. XI. iste godine. Naslov doktora teologije polučio je u Beču naknadno, ljeti 1863. godine. DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 61.; »Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj«, *Zagrebački katolički list*, god. 13, br. 48, Zagreb, 27. XI. 1862., str. 384; »Viestnik«, *Zagrebački katolički list*, god. 14, br. 31, Zagreb, 30. VII. 1863., str. 248.

<sup>46</sup> Juraj (Đuro) Streit u Gradištu je naslijedio Strossmayerova prijatelja i istaknutoga književnika Matu Topalovića, koji je preminuo ranije te godine, 26. travnja 1862. »Viestnik«, *Zagrebački katolički list*, god. 14, br. 31, Zagreb, 30. VII. 1863., str. 248; »Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj«, *Zagrebački katolički list*, god. 13, br. 49, Zagreb, 4. XII. 1863., str. 392; Matija PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 240. U zapisnicima Instituta sv. Augustina navedeno je da je Liebbald napustio Institut protiv volje voditelja Instituta i prije carskoga odobrenja. Usp. DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 79.

<sup>47</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol., 276 (1).

te Franjo Galović 1905. godine.<sup>48</sup> Od neuspješnih, Josip Šticinger je 1824. godine opozvan na molbu voditelja Instituta upućenu đakovačkome biskupu Raffayu zbog slaboga uspjeha tijekom dvije godine studija i lošega vladanja.<sup>49</sup> Zbog slabih rezultata opozvani su i Stjepan Đaković 1888. i Petar Pejakić 1898. godine<sup>50</sup>, a 1913. godine i Vjekoslav Kosina koji, prema zapisnicima Instituta, nije pokazivao »sklonost prema višim teološkim studijama«<sup>51</sup>. Na temelju dostupnih podataka teško je utvrditi kriterije po kojima su teolozi upućivani na nastavak studija u Beč. Društveno podrijetlo već i prema statutu Instituta nije trebalo biti jedan od kriterija. Stoga je i većina pitomaca Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije skromnoga podrijetla. S druge strane, uspjeh u dotadašnjem studiju teologije svakako je predstavljao važan kriterij za kandidaturu pojedinoga teologa za nastavak studija u Beču. Temeljem protokola Instituta, koji donose podatke o školovanju pitomaca prije njihova dolaska na poslijediplomski studij u Beč, razvidno je da su svi pitomci gimnaziju te studije filozofije i teologije završili s visokim ocjenama. Većina pitomaca Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije gimnaziju je polazila u nekim od većih gradova Slavonije, najčešće u Osijeku, Đakovu ili Vinkovcima. Studij su uglavnom pohađali u Biskupijskom sjemeništu u Đakovu, njih osamnaest, pri čemu su do 1880-ih godina redovito preporučivani za dovršetak studija na Centralnom teološkom seminaru u Pešti. Nakon 1886. godine đakovački bogoslovi više nisu slani u centralno sjemenište u Budimpešti te je na poticaj tadašnjega sjemenišnoga rektora, kanonika Josipa Šestaka, nekolicina boljih učenika bila poslana u zavod Družbe Isusove i s njim spojen Bogoslovni fakultet u Innsbrucku.<sup>52</sup> Od kasnijih pitomaca Instituta sv. Augustina bili su to Antun Zelenika i Franjo Rački.<sup>53</sup> Na Sveučilištu u Beču studije teologije pohađali su: Nikola Voršak (1857. – 1860.), Josip Paus (1863. – 1865.), Josip Horvat (1877. – 1880.), Matija Pavić (1879. – 1882.) i Ivo Kraljević (1883. – 1886.).<sup>54</sup> Pritom su ta petorica tijekom studija bili pitomci ugarskoga *Pázmáneuma* (*Collegium Pazmanianum*), s kojeg je kolegija u Institut sv. Augustina došla većina pitomaca mađarskih dijeceza, a preporuka voditelja kolegija važila je kao jedna od važnih stavki pri primitku pojedinog kandidata u Institut.<sup>55</sup>

<sup>48</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 1., str. 220–221; sv. 4, fol. 317., sv. 5., str. 18, 176.

<sup>49</sup> Isto, str. 227–228. Šticingerov neuspjeh u studiju zacijelo je razlog zašto se boravak u Beču uopće ne spominje u njegovoj, inače sasvim solidnoj biografiji sačuvanoj u Spomenici župe Semeljci. Ondje je navedeno da je nakon zaređenja, 1822. godine, kao kapelan proboravio godinu i pol dana u Vinkovcima te potom bio pozvan za profesora na Sjemeništu. Spomenica župe Semeljci, Hrvatski državni arhiv Zagreb (dalje: HDA), Zbirka mikrofilmova, M-3482.

<sup>50</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 88, 176. Prema jednomu drugom navodu, Pejakić je svojevolumno napustio Zavod nakon što se razbolio i nakon što su poglavari odbili njegovu molbu za odlaskom. Marin SRAKIĆ, »Odgovornost u Bogoslovnom sjemeništu i profesori na Teologiji u Đakovu od 1806. do 1996.«, *Diacovensia*, god. 4 br. 1, Đakovo, 1996., str. 222–223.

<sup>51</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 343.

<sup>52</sup> M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 258–259.

<sup>53</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 2, 131 (1).

<sup>54</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 61., str. 133 (1); sv. 5., str. 44, 58, 89 (1). Usp. István FAZEKAS, *A bécsi Pazmanium Magyarországi Hallgatói 1623–1918 (1951)*, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2003., str. 386, 390, 403, 405, 408.

<sup>55</sup> István FAZEKAS, »Ein ungarisches Priesterseminar am Rande des deutschen Sprachgebietes. Drei Jahrhunderte Wiener Pazmanium 1623–1918 (1953)« (ur. Márta FATA – Gyula KURUCZ – Anton SCHINDLING), *Peregrinatio Hungarica. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert*, Tübingen: Franz Steiner Verlag, 2006., str. 227.

Teolozi su stupali u Institut u dobi od 22 do 26 godina, odnosno, nakon završetka fakulteta i ubrzo nakon ređenja.<sup>56</sup> Mnogi su prije toga kraće vrijeme radili u dušobrižništvu. Trajanje studija kod onih koji su svoj studij završili promocijom za doktora teologije tijekom boravka na Institutu variralo je: većini je studij trajao nekoliko mjeseci duže od statutom predviđene tri godine, od tri godine i dva mjeseca do tri godine i osam mjeseci. U znatno manjem roku od predviđenog doktorat su postigli Josip Juraj Strossmayer (od prosinca 1840. do kolovoza 1842.)<sup>57</sup> i Franjo Hermann (od listopada 1906. do listopada 1908.).<sup>58</sup> Tijekom boravka na Institutu pitomci su morali položiti predispite i četiri rigorozna, i to iz morala i pastoralna, biblijskih znanosti, dogmatike te iz crkvene povijesti i prava. Predavanja su slušali na Teološkom fakultetu, a u okviru Instituta bila su organizirana i dodatna predavanja za produblјivanje znanja te repeticije. Osim redovnih predavanja na fakultetu mnogi su pitomci, uglavnom uz nalog ili uz dozvolu njihova biskupa, slušali i predavanja povijesti, geografije, filologije ili povijesti umjetnosti koja su se dijelom održavala na Teološkom fakultetu, a dijelom i na Filozofskom fakultetu, a koja su omogućavala i svojevrsnu specijalizaciju. Tako je Matija Pavić s dozvolom voditelja Instituta i na poseban zahtjev njegova biskupa pohađao predavanja o staroslavenskom jeziku kod prof. Franca Miklošiča, uglednoga slovenskog slavista i filologa.<sup>59</sup> Ivan Koharić slušao je, na primjer, nekoliko predavanja iz crkvenoga prava, između ostalih predavanja iz bračnoga prava,<sup>60</sup> a kasnije se profilirao upravo u tom području: 1874. do 1879. godine bio je prvi profesor kanonskoga prava na reformiranom Teološkom fakultetu u Zagrebu te je napisao niz radova na tu temu.<sup>61</sup> Franjo Rački pohađao je, osim teoloških predmeta, i povijesni seminar, slavistički seminar, kolokvij iz arheologije i predavanja iz slavenske stare povijesti na Filozofskom fakultetu,<sup>62</sup> a Josip Ivančić i predavanja iz srednjovjekovne filozofije, pedagogije, kršćanskog društva, patologije i arhitekture.<sup>63</sup> Svi su pitomci morali izraditi »kućnu disertaciju« (*Hausdissertation*) i predstaviti je u četiri do pet predavanja. U većini slučajeva ista je tema, uz veće dorade pod mentorstvom direktora studija, bila prihvaćena od strane Teološkoga fakulteta i kao tema za inauguralnu disertaciju. Navodi iz zapisnika Instituta pokazuju da je osim znanstvenoga rada i duhovna izobrazba pitomaca Instituta bila od velike važnosti. Disciplina na Institutu bila je vrlo stroga, a očekivalo se strogo poštivanje pravila i statuta Instituta, kao i redovitost u točno određenim dnevnim obvezama.<sup>64</sup> Voditelj Instituta i duhovnik redovito su za pojedine teologe unosili podatke o njihovu poštivanju institutskih propisa pa se kod većine pitomaca iz Đakovačko-srijemske biskupije nalaze opaske da su »točno poštivali kućni red« ili da

<sup>56</sup> Jedinu iznimku pritom čini Petar Pejakić, koji je u Institut stupio 1896. s punom 31 godinom. Pejakić je kasno završio studij teologije, a zaređen je 1894. godine. DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 176.

<sup>57</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 2., str. 475–476.

<sup>58</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 271.

<sup>59</sup> *Isto*, str. 58.

<sup>60</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 198 (1).

<sup>61</sup> Pejo ČOŠKOVIC, »Koharić, Ivan«, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 2009., str. 471.

<sup>62</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 2.

<sup>63</sup> *Isto*, str. 357 (1).

<sup>64</sup> Dnevni raspored rekonstruiran temeljem Statuta pri osnutku i promjenu Statuta iz 1864. godine vidi u: M. STADLBAUER, »Vom Leben im 'Frintaneum' ...«, str. 149.

»u pogledu kućnoga reda nisu dali povoda prigovorima«. Postoje pritom, ipak, i iznimke. Josip Šticinger morao je, na primjer, tijekom boravka na Institutu od 1822. do 1824. godine biti opetovano opominjan: smatran je lijenim, nepouzdanim i neposlušnim, ali i da posjeduje »malo časti«,<sup>65</sup> a za Jakova Stojanovića vodstvo Instituta držalo je da je »djetinjastoga ponašanja i vrlo neuk«, »pomalo tvrdoglav« i slabih sposobnosti uopće – uglavnom, »jedva da je primjeren za kuću«. <sup>66</sup> Franjo Mihelčić je, iako njegovu studiju nije bilo većih zamjerki, »ostavio dojam jednog nepromišljenog svećenika, nespremnog da prihvati dobronamjerne kritike«. <sup>67</sup> Osvrt na kasnije životne sudbine Jakova Stojanovića i Franje Mihelčića, tijekom kojih su obojica dospjeli u sukob sa Strossmayerom kao svojim ordinarijem pa i u sukob s državnim vlastima (Mihelčić), upućuje na Zaključak da su njihovi karakteri u Beču bili uglavnom ispravno ocijenjeni, kao i na Zaključak da su svojom ukupnom djelatnošću tek djelomično ispunili visoke nade koje su bile polagane u njih i u skladu s kojima su i bili poslani na studij u Beč. <sup>68</sup>

Zapisnici također otkrivaju i ocjene voditelja Instituta o napretku pitomaca u znanstvenom radu na studiju. Ivan Bujanović ocijenjen je vrijednim i poslušnim, <sup>69</sup> Julije Liebbald-Ljubojević talentiranim i marljivim, <sup>70</sup> dok je Franjo Fatzel prema voditelju Instituta »mogao biti i vrjedniji«. <sup>71</sup> Za Franju Mihelčića smatralo se da je marljiv i talentiran te da »posjeduje dovoljno sposobnosti, no olako shvaća gradivo – kod njega se radi o usmjerenosti na završetak, a ne na dobivanje znanja« Ipak je ocijenjeno da bi se »s vremenom moglo ispostaviti da odgovara zahtjevima Instituta«. <sup>72</sup> Osobito su hvaljeni Franjo Hermann, koji je prema vodstvu Instituta napisao i vrlo kvalitetnu disertaciju <sup>73</sup> te talent Josipa Ivančića, koji je otpušten s nadom da će se »dobro očuvati za budućnost«. <sup>74</sup> Od svih pitomaca iz Đakovačko-srijemske biskupije najveće je ipak pohvale vodstva Instituta dobio Josip Juraj Strossmayer, koji je i u najkraćem roku završio studij: »Nadaren najsretnijom memorijom, pokazuje sasvim miran i bistar um i britku, samostalnu prosudbu. Ujedno jednakom ljubavlju obuhvaća povijesnu i spekulativnu stranu teoloških disciplina. Njegovo izlaganje je jasno, a cijela njegova vanjska pojava ugodna je. [...] Zbog njegovih izvrsnih sposobnosti i njegove duboke pobožnosti može se u njega položiti najradosnije nade«. <sup>75</sup> Visoke i zvučne počasti (dvorski kapelan, direktor u Institutu sv. Augustina, biskup u 35. godini života) kojima je u Beču bio odlikovan mladi Osječanin razmjerno skromnoga porijekla davale su

<sup>65</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 1., str. 227–228.

<sup>66</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 119r-119v.

<sup>67</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 3., str. 753.

<sup>68</sup> Stojanović se od bliskoga suradnika prometnuo u ogorčenoga protivnika, koji nije prezaio ni od javnih suprotstavljanja biskupu, a naposljetku je Strossmayera grdno oklevetao u memoarsko-pamfletskom spisu koji je objavljen, zapravo, tek u trenutku njegove smrti. Mihelčić se i kasnije pokazao kao osoba »čudljive naravi, žestok na jeziku« te je dolazio u izravan sukob s državnim vlastima, zbog čega je bio i osuđen, a i postupno su se narušavali i njegovi odnosi sa Strossmayerom. Usp. M. SRAKIĆ, »Jakov Stojanović: Iz života u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu«, *Croatica christiana periodica*, god. 14, br. 25, Zagreb, 1990., str. 128.

<sup>69</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 4., fol. 317.

<sup>70</sup> *Isto*, str. 79.

<sup>71</sup> DAW, AF: Institutsprotokolle, sv. 1., fol. 220.

<sup>72</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 3., str. 751–752.

<sup>73</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 5., str. 271.

<sup>74</sup> *Isto*, str. 357 (1).

<sup>75</sup> DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 2., str. 475–476.

s vremena na vrijeme povoda glasovima prema kojima Strossmayer brzi uspon nije imao zahvaliti isključivo svojim sposobnostima, već i nekim zakulisnim vezama i utjecajima.<sup>76</sup> Sačuvane ocjene iz razdoblja Strossmayerova školovanja, a napose se to odnosi na te bečke, zornije od bilo čega drugoga posvjedočuju njegove iznimne sposobnosti i marljivost te potvrđuju da je bio predodređen za visoke crkvene časti i dužnosti.

### Utjecaj studija na Institutu sv. Augustina na daljnju karijeru teologa Đakovačko-srijemske biskupije

Na bečkome dvoru Institut je smatran rasadištem kandidata prvenstveno za visoke crkvene dužnosti. Sam car Franjo I. u odluci o osnutku Instituta od 29. ožujka 1816. istaknuo je da će se svećenici nakon završenih studija u okviru Instituta vratiti u domovinu i da će tamo biti »unaprijeđeni u crkvene službe za koje su se na Institutu formirali«.<sup>77</sup> Pri samom osnutku Instituta bilo je predviđeno da svi teolozi na Institut dođu s već jasnim projekcijama u daljnjoj karijeri na području svojih dijeceza, ili barem da se njihova kasnija karijera utvrdi tijekom boravka u Institutu. Pritom su direktori studija i duhovnik imali zadatak pripremiti pitomca Instituta za namijenjenu mu ulogu.<sup>78</sup> Takva praksa, ipak, uglavnom nije poštivana od strane biskupa budući da zapisnici tek rijetko odaju u kojem smjeru kreće izobrazba člana Instituta. Od teologa iz Đakovačko-srijemske biskupije usmjereno obrazovanje može se utvrditi samo kod Matije Pavića, za kojega je biskup Strossmayer posebno kod voditelja Instituta tražio da na Sveučilištu u Beču 1882. i 1883. godine pohađa predavanja o staroslavenskom jeziku<sup>79</sup> i kod Jakova Stojanovića, kod kojega je zabilježeno da se na Institutu pripremao za službu duhovnika.<sup>80</sup> Odsutnost prakse da biskupi vodstvo Instituta pri odašiljanju teologa na studij u Beč obavijeste o namjeri njihove daljnje karijere vidljiva je i iz pisma dvorskoga župnika i voditelja Instituta Feigerlea caru Ferdinandu u kojem moli otpust za Strossmayera, koji je završio svoj studij na Institutu, a gdje posebno napominje: »Njegov [Strossmayerov op. a.] biskup ne izjašnjava se kako će ovoga svećenika upotrijebiti u dijecezi. No, on će svugdje biti na pravome mjestu.«<sup>81</sup> Promatrajući karijere pitomaca nakon završetka studija, može se zaključiti da je glavni cilj obrazovanja teologa iz Đakovačko-srijemske biskupije na Institutu sv. Augustina u Beču bilo formiranje profesorskoga kadra za potrebe Biskupskoga liceja u Đakovu: šesnaest od dvadeset i šest poslanih teologa djelovala su upravo na teološkom studiju u Đakovu (Šticinger, Strossmayer, Voršak, Mihelčić, Voršak, Liebbald, Stojanović, Paus, Kuhner,

<sup>76</sup> Tako je, primjerice, i Miroslav Krleža u razgovoru s Enesom Čengićem izrazio čvrsto, premda ničim argumentirano uvjerenje da je Strossmayer bio poslan u rimski Germanicum (!) te potom bio postavljen za dvorskoga kapelana i direktora zahvaljujući »nekoj ruci«, konkretno činjenici da mu je pravi otac vjerojatno bio neki slavonski grof. Usp. Enes ČENGIĆ, *S Krležom iz dana u dan*, knj. IV, Zagreb 1985., str. 51. Također usp. Krešimir PAVIĆ, »Kontroverzije o Strossmayeru«, *Đakovački vezovi. Prigodna revija 1990*, Đakovo, 1990., str. 24.

<sup>77</sup> K. H. FRANKL, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, str. 54.

<sup>78</sup> *Isto*, str. 55.

<sup>79</sup> DAW, AF, *Institutsprotokolle*, sv. 5., str. 58.

<sup>80</sup> DAW, AF, *Institutsprotokolle*, sv. 4., fol. 119r.

<sup>81</sup> Dvorski župnik Feigerle caru Ferdinandu, 28. lipnja 1842. Usp. Ferdo ŠIŠIĆ, *Josip Juraj Strossmayer*, str. 20.

Horvat, Pavić, Pejakić, Rittig, Galović, Hermann i Sečkar).<sup>82</sup> No, nije svima odmah po povratku iz Beča povjerena profesura. Pritom su osnovni kriterij za dodjelu profesure očito predstavljale potrebe Liceja, a uspjeh na poslijediplomskom studiju i eventualna promocija za doktora znanosti igrala je sporednu ulogu. S jedne strane, pojedinim teolozima povjerena je profesura na Liceju odmah po povratku iz Beča (ili su, kako je već spomenuto, povučeni iz Beča upravo zbog potreba Liceja) čak i neovisno o slabom uspjehu na studiju. Tako je, na primjer, Josip Šticinger usprkos lošim ocjenama kojim je ocijenjen na Institutu sv. Augustina, i usprkos tomu što je voditelj Instituta zamolio biskupa Raffaya da ga opozove,<sup>83</sup> odmah po povratku iz Beča 1824. godine preuzeo katedru filozofije, a potom i katedru morala i pastorala na Liceju u Đakovu.<sup>84</sup> I Jakovu Stojanoviću je, bez obzira na vrlo loše ocjene i neuspjeh u studiju, pa i konstantacije da je »slabih sposobnosti« iste godine po povratku iz Beča (1868.) povjerena katedra biblijskih znanosti, moralne teologije i pastorala na sjemeništu u Đakovu.<sup>85</sup> S druge strane, neki koji su svoj poslijediplomski studij na Institutu završili obranom doktorata nisu po povratku u dijecezu odmah uspjeli dobiti profesuru. Josip Paus, doktoriravši 1869. godine, tek 1873. godine postaje profesor biblijskih znanosti na Liceju u Đakovu, a dotad je bio u službi katehete u Osijeku. Ivana Koharića po promociji za doktora 1872. godine Strossmayer imenuje ceremonijarom, da bi tek 1874. godine preuzeo profesuru na zagrebačkom teološkom fakultetu.<sup>86</sup> I Franjo Hermann tek dvije godine nakon promocije postaje profesorom na Liceju, dok Franjo Rački i Josip Ivančić, usprkos odličnim ocjenama na Institutu, ostaju u dušobrižništvu. Jedna od uočljivijih i naročito zanimljivih karakterističnosti jest ta da ni jedan pitomac Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije nije svoj cjelokupni radni vijek proveo na Biskupijskom sjemeništu i Liceju u Đakovu, odnosno da je većina njih predavala na Sjemeništu desetak godina, nakon čega bi napuštali Đakovo i ostatak životnoga vijeka proveli kao župnici ili obnašajući druge službe. Česte promjene profesora bile su prije svega posljedica njihovih slabih materijalnih primanja te je bilo uobičajeno da ih se nakon nekoliko godina profesure »nagradi« nekom župom ili drugom »unosnom« službom.<sup>87</sup> Jedina dva pitomca koji su duže vrijeme sudjelovala u nastavno-obrazovnom procesu i pritom su stekla znatne zasluge bili su Ivan Bujanović i Ivan (Janko) Koharić, koji su prešli u Za-

<sup>82</sup> Potpuni podatci o profesorskim službama koje su pitomci Instituta obnašali na Bogoslovnom sjemeništu i na Teologiji u Đakovu dostupni su u monografiji Matije Pavića (*Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806. – 1906.*, Đakovo, 1911.) te u tematskom broju časopisa *Diacovensia* posvećenom 190. obljetnici Sjemeništa (god. 4, br. 1, 1996.).

<sup>83</sup> »Nema ni najmanje povoda da se obrazuje i čini se nesposobnim za plemenite osjećaje« DAW, AF, Institutsprotokolle, sv. 1., fol. 228.

<sup>84</sup> Spomenica župe Semeljci, HDA, Zbirka mikrofilmova, M-3482.; M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 140–141; M. SRAKIĆ, »Odgojitelji u Bogoslovnom sjemeništu i profesori na teologiji u Đakovu 1806.–1996.«, *Diacovensia*, god. 4, br. 1, Đakovo, 1996, str. 196.

<sup>85</sup> Stojanović je napustio Kolegij, s jedne strane, radi zdravstvenih teškoća, i biskup ga je navodno povukao na preporuku liječnika, ali također i zbog potreba u đakovačkom Sjemeništu: odmah je preuzeo profesuru biblijskih znanosti budući da je dotadašnji profesor Luka Falić otišao na župu. Kada je Hinko Hladaček 1873. godine također imenovan župnikom, Stojanović je preuzeo i moral i pastoral. Usp. M. SRAKIĆ, »Jakov Stojanović: Iz života u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu«, str. 129.

<sup>86</sup> Ivan Majnarić, »Koharić, Janko«, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 2009., str. 471–472.

<sup>87</sup> M. SRAKIĆ, »Odgojitelji u Bogoslovnom sjemeništu i profesori na Teologiji u Đakovu od 1806.–1996.«, str. 168.



grebačku nadbiskupiju i postali sveučilišnim profesorima, a Bujanović je čak bio i rektor Zagrebačkoga sveučilišta u dva navrata.<sup>88</sup>

Zagrebački kanonik i najbliži Strossmayerov suradnik Franjo Rački prepoznavao je u toj pojavi značajan problem te je nastojao potaknuti đakovačkoga biskupa da pronade financijska sredstva i učini profesorsku službu u Đakovu sigurnijom i privlačnijom. U povodu povlačenja Matije Pavića iz Instituta radi preuzimanje katedre dogmatike i hrvatskoga jezika, Rački je u pismu Strossmayeru izrazio žaljenje zbog Pavićeva prekida studija te na vrlo obziran način istaknuo kako bi za dobro uređenje Liceja bilo važno odgojiti dobre profesore i dobro ih opskrbiti kako ne bi htjeli bježati na župe: »Bez dobro uređenih sjemeništa, iz kojih će izlaziti kreposni i učeni svećenici, ne će naša crkva izvesti ono u našem narodu, što bi imala.«<sup>89</sup> Biskup, međutim, očito nije bio u mogućnosti izdvajati veća sredstva kojima bi i profesorima i bogoslovima bili osigurani bolji uvjeti. Primanja profesora na Sjemeništu i dalje su ostala skromna pa su oni i kasnije nastojali prijeći na župe. Pismo rektora Josipa Šestaka, upućeno 1892. godine tadašnjem predstojniku Odjela za bogoštovlje i nastavu Izidoru Kršnjavu, predstavlja zorno svjedočanstvo teških odgojnih, i uopće životnih uvjeta u sjemenišnoj zgradi.<sup>90</sup> Po svemu sudeći, Kršnjavi se oglašio na rektorovu prošnju za financijskom potporom koja bi poslužila za poduzimanje nekih poboljšanja na zgradi, no u svojoj kasnijoj opasci na margini pisma optužuje biskupa Strossmayera zbog nemara, odnosno zbog »neravnomjerne podjele svojih dobročinstava.«<sup>91</sup> Kršnjavijeva negativna zapažanja valja sagledavati u kontekstu njegove tadašnje nesklopnosti biskupu Strossmayeru, prouzročene političkom suprotstavljenosti. Znatan prostor odnosu biskupa Strossmayera prema Sjemeništu daje i sjemenišni kroničar Matija Pavić. Posebnu pozornost obratio je pritom na financijsku potporu koju je biskup pružao Sjemeništu. Premda Pavić nigdje ne spominje, teško je izbjeći dojam da su njegovi redci u jednoj mjeri napisani kao obrana biskupa Strossmayera pred optužbama za nemaran odnos spram toga zavoda.<sup>92</sup>

Česte promjene u profesorskom kadru Sjemeništa, prouzrokovane slabim primanjima, mogu se predočiti kroz više primjera. Julije Liebbald-Ljubojević bio je profesor na Sjemeništu jedanaest godina (1862. – 1873.), a potom je dvadeset i šest godina, do umirovljenja, župnikovao u Bošnjacima (1873. – 1899.).<sup>93</sup> Godine 1887. težio je za katedrom moralne teologije na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, u tomu je imao i podršku najviših predstavnika tadašnjih vlasti (ban Dragutin Khuen-Héderváry, odjelni predstojnik Dane Stanković), pa i biskupa Strossmayera, no tu je njegovu nakanu pripomogao osujetiti Fra-

<sup>88</sup> Na ovom mjestu nije naodmet napomenuti da su bi se pored te dvojice pitomaca našlo još primjera među profesorima na đakovačkom Sjemeništu koji su dugi niz godina bili profesori u Zagrebu. Bili su to dr. Andrija Živković, doktorirao na rimskoj Gregorijani, i dr. Angelo Ruspini, doktorirao u Innsbrucku.

<sup>89</sup> Rački je predlagao da se dio kamata od glavnice namijenjene budućem dječackom sjemeništu upotrijebi za uređenje đakovačkoga liceja. F. Rački – J. J. Strossmayeru, Zagreb 28. X. 1883., *Korespondencija Rački – Strossmayer* (dalje: *KRS*) (prir. Ferdo ŠIŠIĆ), knj. III, Zagreb, 1930., str. 93–94.

<sup>90</sup> Pismo je u cijelosti objavljeno u: Iso KRŠNJAVI, *Zapisci. Iza kulisa hrvatske politike* (prir. Ivan KRTALIĆ), sv. 1, Zagreb: Mladost, 1986., str. 35–36.

<sup>91</sup> U Kršnjavijevoj opasci stoji i sljedeće: »Sjemenište u Đakovu još je i danas, 1902. godine, u istom bijednom stanju.«, *Isto*, str. 36.

<sup>92</sup> M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 294–299.

<sup>93</sup> *Isto*, str. 241.

njo Rački, koji je imao vrlo negativno mišljenje i saznanja o njemu, napose o njegovim moralnim osobinama.<sup>94</sup> Josip Paus proveo je u Institutu sv. Augustina četiri godine, a samo tri godine (1873. – 1876.) bio je profesor biblijskih znanosti na Bogosloviji u Đakovu (od 1874. do 1876. i prefekt studija), da bi ostatak života, trideset i osam godina, proveo kao upravitelj, odnosno župnik u Golubincima (1876. – 1885.) i Rumi (1885. – 1904.).<sup>95</sup> Početkom 20. stoljeća prilike su ipak bile stabilnije i nekolicina svećenika zadržala je dugi niz godina profesorske službe u Đakovu. Međutim, dolaskom Ivana Krapca za nasljednika Josipa Jurja Strossmayera (1910.) dolazi do naglog osipanja profesorskog kadra. Novi biskup Krapac našao se pod optužbama da je rastjerao profesore đakovačkoga sjemeništa, pri čemu je kao razlog toga Krapčeva navodnoga postupanja bila oporbena opredijeljenost dotičnih profesora. Biskupa je u zaštitu uzelo »frankovačko« *Hrvatsko pravo* koje ga je žustro branilo: »I prije su profesori sjemeništa težili za tim, da iza više godina službovanja dobiju kakovu dobru župu, pa su ju i dobivali, a dobili su ju i sada. [...] Nitko nije dobio župe, tko ju nije molio, a nitko nije protiv njegove volje iz biskupije odušten.«<sup>96</sup> Obratna pisanje *Hrvatskoga prava* niti je bilo objektivno niti djeluje naročito uvjerljivo, budući da su u odlasku Svetozara Rittiga, Alojzija Vincetića, Angela Ruspinja zasigurno određenu, ako i ne presudu, ulogu igrale političke opreke koje su stajale između njih i novoga biskupa,<sup>97</sup> no za ovu prigodu je važan još jednom ponovljeni navod o profesorskim težnjama za stjecanjem župa.

S obzirom da je jedna od namijenjenih uloga Institutu sv. Augustina bila i obrazovanje kadra za najviše crkvene položaje u zemlji, ovdje se valja ponovno osvrnuti na Josipa Jurja Strossmayera, koji je jedini od dvadeset i šest pitomaca Instituta iz Đakovačko-srijemske biskupije imenovan na visoku biskupsku poziciju. Dostupni podatci o karijerama pitomaca Instituta nakon studija pokazuju da studij na toj poslijediplomskoj ustanovi u praksi nije predstavljao odlučujuću čimbenik u imenovanju biskupa ili nadbiskupa, iako se kao čimbenik svakako ne smije odbaciti: na temelju dosad obrađenih pitomaca iz crkvenih provincija Beča, Salzburga i Gorice razvidno je da je oko 12% pitomaca Instituta nakon završetka studija vrhunac karijere postiglo imenovanjem za biskupa ili nadbiskupa (31 od 264 koji su bili studenti Instituta, odnosno 18% onih koji su završili studij (170)).<sup>98</sup> Što se dijeceza Zagrebačke i Zadarske metropolije tiče, od 104 pitomaca iz tih dijeceza njih

<sup>94</sup> F. Rački – J. J. Strossmayeru, Zagreb 5. VII. 1887., *KRS*, III, str. 316; Andrija ŠULJAK, »Studij crkvene povijesti i patrologije«, *Diacovensia*, god. 1, Đakovo, 1996., str. 99.

<sup>95</sup> Diözesanarchiv Wien, Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«), Protokoll, Bd. 4, Fol. 133, (1). Usp. M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 247.

<sup>96</sup> »Neopravdani napadaji«, *Hrvatsko pravo*, br. 4617 (172), Zagreb, 13. IV. 1911., str. 3.

<sup>97</sup> Prije svega, tomu u prilog govori naprasno upadljiv kronološki slijed. Krapac je imenovan đakovačkim biskupom 1910. godine, a tijekom 1910. i 1911. godine. Sjemenište su napustila tri istaknuta i iskusna profesora: Angelo Ruspini – profesor u Đakovu od 1897. do 1910. – preuzima suplenturu kanonskoga prava u Zagrebu, Alojzije Vincetić – profesor u Đakovu od 1891. do 1911. – odlazi za župnika u Zemun, a Svetozar Rittig – profesor u Đakovu od 1902. do 1911. – prelazi u Zagrebačku nadbiskupiju. Dodatnu potvrdu tezi o politički motiviranim odlascima pružaju i pojedini novinski izvori. Primjerice, Krapac je, po svemu sudeći, Rittigu 1910. godine bio izričito zabranio saborsku kandidaturu s programom Starčevićeve stranke prava. »Došlo je i na – Milinovec«, *Pokret*, god. 7, br. 194, Zagreb, 29. VIII. 1910., str. 3.

<sup>98</sup> Izračunato na temelju podataka iz: K. H. Frankl, »Das Frintaneum – Konturen einer Institution«, *Das Priesterkolleg St. Augustin (»Frintaneum«) in Wien 1816 bis 1918. Kirchliche Elite-Bildung für den Donau-Alpen-Adria-Raum* (ur. K. H. FRANKL – R. KLIEBER), Wien: Böhlau, 2008., Diagramm V., str. 53.

četnaest je kasnije imenovano biskupom ili nadbiskupom, od ukupno 49 imenovanja u razdoblju od 1820. do 1918. godine. U tom je kontekstu zanimljivo i da dostupni izvori o imenovanju Strossmayera prvo dvorskim kapelanom, a potom i đakovačko-srijemskim biskupom ne ukazuju na to da je njegov studij u Beču bio presudan za imenovanja. Godine 1847., pet godina nakon promocije, Strossmayer je caru predstavljen kao kandidat za mjesto dvorskoga kapelana te s time povezanu službu direktora studija na Institutu sv. Augustina. Pritom se njegov studij na Institutu uopće ne spominje, a kao glavne njegove kvalifikacije istaknuti su iskustvo u podučavanju na Biskupskom liceju u Đakovu te osobito činjenica da dolazi iz jedne od dijeceza zemalja krune sv. Stjepana, a u Institutu se uvijek nalazilo mnogo pitomaca iz tih zemalja zbog čega je i bilo da i direktor studija koji se brine za njihov napredak bude iz tih zemalja.<sup>99</sup> Također, i u prijedlogu njegova imenovanja za đakovačkoga biskupa 1849. godine istaknute su samo njegove kvalitete te činjenica da je bio studijski direktor na Institutu sv. Augustina, no njegov tijek obrazovanja čini se da je bio irelevantan za tu odluku.<sup>100</sup>

### **Institut sv. Augustina – rasadnik lojalnoga svećenstva?**

Kako je istaknuto, jedan od ciljeva Instituta sv. Augustina bio je da bude rasadnik visokoga svećenstva lojalnoga interesima države i vladajuće dinastije. Razmatrano na primjeru pitomaca koji su na Institut pristigli iz Đakovačko-srijemske biskupije, može se zaključiti da je utjecaj Instituta u tom pogledu bio tek ograničenoga karaktera. Uočljivo je da pitomci iz te biskupije u svojem kasnijem društvenom i političkom radu u načelu nisu bili vođeni naročitim osjećajem lojalnosti spram Monarhije i habsburške dinastije te bi se teško moglo nazrijeti da je studij u Beču i boravak na Institutu odlučujuće utjecao na njihovo političko formiranje.

Politički put svakoga pitomca s područja Đakovačko-srijemske biskupije bio je na određen način specifičan i svaka je analogija pritom vrlo ograničena. Pojedini pitomci gajili su slične političke poglede, pa u određenim životnim razdobljima čak i blisko politički surađivali, no ukupno gledano nisu ni izdaleka svi slijedili sličan politički pravac. Štoviše, njihovi su politički pogledi pokrivali cijelu širinu političkoga spektra, a kod nekih od njih uočljive su i oštre političke mijene. Također, bilo je i onih koji su politički bili posve neprepoznatljivi. Načelno, u prvoj generaciji prevladavaju politički pristaše Strossmayera, s tim da su se neki od njih u kasnijim fazama života zavadili s biskupom pa su posljedično tomu i u političkom pogledu iskazivali naklonost režimu bana Khuen-Héderváryja. U kasnijem razdoblju prevladavaju oni svećenici koji će biti najbliži pravaškoj, »frankovačkoj«, ideologiji te popunjavati redove Hrvatskoga katoličkog pokreta u prvim desetljećima

<sup>99</sup> »Der Hof- und Burgpfarrer legt auch einiges Gewicht auf den Umstand, dass Strossmayer ein Ungar ist, da dormalen zehn Priester aus diesem Königreiche in die Priesterbildungsanstalt aufgenommen werden dürfen. [...] Auch der Umstand, dass er als Priester des Königreiche Ungarn angehört, ist bei dem Umstande nicht ohne Gewicht, dass es allzeit mehrere ungarischen Diözesen angehörige Zöglinge in diesem Institute gibt.« Dokument je objavio F. ŠIŠIĆ u: *Josip Juraj Strossmayer*, str. 34–35.

<sup>100</sup> *Isto*, str. 71–72.

20. stoljeća. Pri svemu tome, s protokom vremena bivao je sve veći broj onih koji su se zalagali za izlazak Hrvatske iz Monarhije i stvaranje južnoslavenske državne zajednice.

Više od bilo koga na mlade bogoslove i mlade svećenike Đakovačko-srijemske biskupije, ali i šire, formativno su djelovali lik i politički pravac biskupa Josipa Jurja Strossmayera. On sâm bio je privržen bečkomu dvoru i Habsburgovcima u svojim mlađim godinama, čemu dovoljno u prilog govore njegove službe dvorskoga kapelana u Beču i studentskoga direktora Instituta tijekom revolucionarne 1848. godine. Kako je poznato, Strossmayer se je kasnije, pod negativnim dojmom habsburške politike nakon 1849. godine, zalagao u prvom redu za federalizaciju Monarhije te zauzimao izrazito kritički stav spram bečkoga središta, pri čemu su i njegovi odnosi s kraljem Franjom Josipom bili sve samo ne idilični. Stoga nije nimalo neočekivano svjedočanstvo Jakova Stojanovića da u vrijeme njegova boravka na Institutu ravnatelj nisu voljeli biskupa »jer je bio federalista, Slaven i odviše za Hrvatsku zauzet« pa mu stoga nisu bili ni skloni.<sup>101</sup>

Razdoblje neoapsolutizma (1852. – 1860.) izazvalo je veliko nezadovoljstvo u Hrvatskoj te ostavilo dugotrajne negativne posljedice na odnos Hrvata prema bečkom središtu, habsburškoj dinastiji te Nijemcima uopće. Pritisak germanizacije osjećao se posvuda, pa i u đakovačkom Sjemeništu. Ako je vjerovati Jakovu Stojanoviću, Sjemenište je koncem 1850-ih godina bilo »sasma pod duhom germanskim, kao i gimnazija«, konverzacija je bila isključivo na latinskom ili njemačkom a kažnjavani su bili oni klerici koje bi se uhvatilo da govore hrvatskim jezikom.<sup>102</sup> Razočaranje i dojam (pritom je nebitno što taj dojam nije bio sasvim točan) da su istom mjerom bili kažnjeni Mađari, čiji je revolucionarni pokret ugrožavao cjelovitost Monarhije, kao i Hrvati koji ju se spasili, imat će posljedicu ponovno preusmjeravanje znatnoga dijela hrvatske političke javnosti prema Mađarima i Pešti. Novo je razočaranje, međutim, uslijedilo 1867. godine kad je sklopljena Austro-ugarska nagodba i kad je Monarhija prekrojena bez utjecaja Hrvata i drugih Slavena.

Pitomci Đakovačko-srijemske biskupije u Beč su pristizali kao razmjerno zrele osobe, s već uvelike izgrađenim svjetonazorom, pri čemu bi se moglo istaknuti da su većinu njih, odnosno one koji su u Beč poslani za Strossmayerova biskupovanja, snažno u političkom pogledu obilježile godine provedene u okrilju đakovačkog biskupa. Biskupove riječi osvajale su veliku većinu dijecezanskoga svećenstva, a njegove su političke nazore ponajviše posredovali profesori đakovačkog Sjemeništa. Jakov Stojanović, prisjećajući se svojega đakovačkog klerikata, tako posvjedočuje da je biskup zaista »htjeo, da njegovo sveštenstvo i na političkom polju prave i bistre pojmove steče«.<sup>103</sup> Slikovito svjedočanstva potječe nam od anonimnoga *Pozorova* dopisnika iz Erdevika, koji je početkom 1860-ih pisao je da su »sobilja katolički svećenici većinom su Pozoraši počam od Boke kotorske do Zemuna«<sup>104</sup>. Kod mladih svećenika s tako izgrađenim političkim pogledima svaki je

---

<sup>101</sup> *Ružice i trnje iz života dekana Stojanovića*, str. 29.

<sup>102</sup> Prvi rektor Sjemeništa za razdoblje apsolutizma bio je Adam Sukić (1794. – 1862.), kojemu na nadgrobnom spomeniku piše da je bio vjeran »Bogu, kralju, domovini«. Marin SRAKIĆ, »Jakov Stojanović: Iz života u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu«, str. 130; Josip KALMAR, »Djelatnost Zbora duhovne mladeži đakovačke 1841. – 1956.«, *Diacovensia*, god. 14, Đakovo, br. 2, 2006., str. 664.

<sup>103</sup> Marin SRAKIĆ, »Jakov Stojanović: Iz života u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu«, str. 131.

<sup>104</sup> Vrlo vjerojatno je posrijedi tamošnji župnik, slovački i hrvatski književnik i političar Ivan (Jan, Janko) Tombor. »Iz Erdevika, 1. travnja«, *Pozor*, god. 3, br. 466, Zagreb, 6. IV. 1869., str. 2.

pritisak u Beču nakon 1849. godine, a naročito nakon 1867. godine, mogao izazvati tek dodatni otpor, kao što je to bio slučaj s već spominjanim Jakovom Stojanovićem, koji je u svojim uspomenama zapisao: »Za par mjeseci vidio sam, da taj zavod i njegov odgoj, nije drugo nego državni i crkveni aparat, da si obe stvore otmenih i okretnih službenika, koji će carskom milošću na višja mjesta podignuti i postavljeni, biti poslušni i okretni, upućeni i pioniri ideja i interesa dinastičkih. Ako igdje, to se u tom zavodu na svaki korak vidi, kakva je crkva slijeпа, poslušna i pokorna službenica cara i dinastije.«<sup>105</sup>

Stojanovićeva sjećanja o Institutu sv. Augustina vrijedno su i rijetko svjedočanstvo i šteta je što više hrvatskih pitomaca nije ostavilo slične zapise. Ipak, još jedno hrvatsko svjedočanstvo o Institutu nalazimo u Senjskoj biskupiji, a potječe nam od pitomca Jurja Posilovića, koji je kasnije dosegao najviše časti te bio senjski biskup i zagrebački nadbiskup i metropolit. Kao i Stojanović, i Posilović je institutsko ozračje doživio vrlo neugodno te se u jednom privatnom pismu o Institutu izrazio krajnje negativno. Posilović je teško podnosio institutsku stegu, a ni o obrazovnom aspektu nije imao dobro mišljenje.<sup>106</sup> Njegove riječi nas upućuju na Zaključak da Stojanovićev doživljaj Instituta nije bio usamljen te da je bio možda i posve tipičan za hrvatske pitomce.

Premda su pojedini pitomci u Beč bili poslani kao osobe od Strossmayerova povjerenja i premda je biskup u njih polagao velike nade i očekivanja, dio njih kasnije ipak nije opravdao te nade i očekivanja, a neki su ih i posve iznevjerili. Biskup Strossmayer je tijekom svojega života doživio mnoga razočaranja te politički i na svaki drugi način raskrstio s velikim brojem pojedinaca, a među njima je bilo i nekoliko svećenika koje je poslao u bečki Institut sv. Augustina. Prethodno spomenuti Franjo Mihelčić i Ivan Švagerka dospjeli su i u sukob sa svjetovnim vlastima zbog čega su bili osuđeni i na zatvorske kazne. Na odsluživanje kazna bili su upućeni u osječki kapucinski samostan, a biskup je bio sklon opeiji da i ostanu u samostanu, odnosno da ih kapucini prime u svoju zajednicu.<sup>107</sup> Julije Liebbald-Ljubojević prvotno je bio Strossmayerov politički pristaša te je 1883. i 1884. godine sudjelovao kao oporbeni kandidat na saborskim izborima,<sup>108</sup> a kao gorljiv pristaša štrosmajerovske oporbe istaknuo se i u više drugih prigoda. Kasnije je, međutim, načinio zaokret i priklonio se režimskoj Narodnoj stranci.<sup>109</sup> Na taj je način Liebbald-Ljubojević zapravo bio i jedini od svih dvadeset i šest pitomaca Instituta koji je u jednom trenutku

<sup>105</sup> *Ružice i trnje iz života dekana Stojanovića*, str. 30.

<sup>106</sup> U pismu od 8. ožujka 1861. Posilović piše: »Pomislit ćete, dakle tu se neizmierno uči, pa za to bit će odatle čudovištah učenosti?! Nebrinite za to; i telacah, ako hoćete! Na zvono lezi u chor, na zvono ustaj, jedi, na opredijeljeno doba ajde misse čitat, na praelekcije, tu često putah tako mi razciepkaju vrieme da se umoriš i namučiš, a nit si što naučio, nit jedanput prijatelju napisao žudjen odgovor. Da Vam je jedan put slušati našega špirituala, kako nas sveti i mortificira = ubija, nebi ste si poželjeli [...] drugi put. Ni Švec [Johann Schwetz], prvi to i discipline direktor nit je bolji nit pametniji. Čovjek ih mora slušati – da vrieme izgubi«, Zoran GRIJAK, »Korespondencija Jurja Posilovića i Šimuna Balenovića 1856.–1861.«, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 30, br. 1, Zagreb, 1998., str. 166.

<sup>107</sup> Andrija ŠULJAK, »Kapucini u Osijeku i Biskupski ordinarijat u Đakovu u vrijeme biskupa J. J. Strossmayera«, *Međunarodni simpozij Tri stoljeća kapucina u Osijeku 1703. – 2003. i općina Gornji grad do ujedinjenja 1702. – 1786.*, (ur. Julijo MARTINČIĆ – Dubravka HACKENBERGER), Osijek: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad Osijek, 2004., str. 205.

<sup>108</sup> »U Bošnjacih, 20. travnja«, *Narodne novine*, god. 49, br. 96, Zagreb, 26. IV. 1883., str. 2; *Narodne novine*, god. 50, br 219, Zagreb, 22. IX. 1884., str. 2.

<sup>109</sup> U jednomu službenom izvješću njegovo je političko ponašanje ocijenjeno »dobrim« te je naveden kao pristaša Narodne stranke. HDA, fond Predsjedništvo Zemaljske vlade, kut. 411.

svojega života aktivno podržavao režimsku političku stranku i tadašnje državno dualističko uređenje. Takav je stav, dakako, u prvom redu bio plod osobnoga razočaranja Strossmayerom i Račkim (zbog prethodno spomenutoga nedobivanja profesorskoga mjesta u Zagrebu) te bi se teško mogao povezati s formiranjem tijekom studija na Institutu sv. Augustina.

Prethodno je spomenut i vrlo zanimljiv slučaj Jakova Stojanovića, čiji je sukob sa Strossmayerom manje bio potaknut političkim razlozima, a više je bio vezan uz uporabu glagoljaštva i slavenske liturgije. Strossmayer je, kao i njegov najbliži suradnik Franjo Rački, bio zagovornik slavenske liturgije te je stoga i činio mnogo na promicanju kulta »slavenskih apostola« Ćirila i Metoda te se, uglavnom neuspješno, zauzimao za proširenje uporabe staroslavenske liturgije u hrvatskih biskupijama. Strossmayer je, međutim, znao mjeru do koje se može suprotstavljati papinskoj vlasti što se tiče toga pitanja, što Stojanović, još u Beču ocijenjen kao »pomalo tvrdoglav«, očito nije uvažavao. Strossmayer se otvoreno zalagao za slavensku liturgiju, u nekim je slučajevima znao i prkositi i(li) pronaći načina da mimoide crkvene odredbe,<sup>110</sup> ali je uvijek pritom imao mjeru: kada nije uspijevao izboriti svoje nazore, u javnosti i u biskupskom djelovanju čvrsto je branio stav Crkve.<sup>111</sup> Stojanović se, pak, u svojoj zreloj dobi sve odrješitije i sve nepopustljivije suprotstavljao službenomu stavu Svete Stolice, pa samim tim i Strossmayeru, što je naposljetku i dovelo do njihova udaljavanja te vrlo ružnog sukoba.

Ako je utjecaj Instituta na potonje političko i drugo javno djelovanje pitomaca bilo vrlo ograničena dosega, valja imati na umu da je šire bečko ozračje ipak moglo utjecati na njihovo sazrijevanje. U posljednjem desetljeću 19. i početkom 20. stoljeća politički život u Beču bio je obilježen prije svega snažnim uzletom Kršćansko-socijalne stranke i njezina čelnika Karla Luegera, znamenitoga bečkog gradonačelnika.<sup>112</sup> Kasnija duhovna gibanja na tlu Đakovačko-srijemske biskupije, ali i šire, daju naslutiti da su austrijski kršćanski socijali utjecali na hrvatske pitomce Instituta sv. Augustina te na taj način posredno pronosili katolički socijalni nauk u Hrvatsku. Sjajan uspjeh Karla Luegera, unatoč negativnom postavljanju cara Franje Josipa, morao je utjecati i na pitomce iz Đakovačko-srijemske biskupije. Pojedini među njima u Beču su se upoznali i sa stvarnim političkim uspjehom katoličkoga socijalnog nauka koji im ni ranije nije bio nepoznat. Primjerice, Petar Pejakić (u Institutu od 1896. do 1898. godine) već je u prvoj polovici 1890-ih svojim zanosom

---

<sup>110</sup> Budući da Sveta Stolica pod pritiskom bečkoga dvora uskratila dozvolu da se da se svečana posveta Strossmayerove katedrale u Đakovu obavi na staroslavenskom jeziku, biskup je zamolio senjskoga biskupa Jurja Posilovića da kao glagoljaš s osobnim dopuštenjem otpjeva misu na staroslavenskom jeziku, što je on i učinio (budući da na tlu Senjske biskupije nije bila posve ugasla tradicija glagoljaštva i slavenske liturgije, senjski je biskup imao pravo služenja mise na staroslavenskom).

<sup>111</sup> O Račkijevim i Strossmayerovim pogledima na glagoljaštvo i slavensku liturgiju vidi u: Tomislav MARKUS, »Društveni stavovi Franje Račkog«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, br. 28, Zagreb, 2010., str. 179, 197–198; Andrija ŠULJAK, »Biskup Josip Juraj Strossmayer i ćirilometodsko-glagoljaška tradicija«, *Diacovensia*, god. 2, br. 1, Đakovo, 1994., str. 275–294.

<sup>112</sup> Osnutak austrijske Kršćansko-socijalne stranke, kao i svih europskih demokršćanskih i kršćansko-socijalnih stranaka, bio je potaknut katoličkim socijalnim naukom sadržanim u enciklici pape Lava XIII. »*Rerum novarum*« (»O novim stvarima«) iz 1891. godine. Tihomir CIPEK, »Ideologija i nacije – političke stranke u Austro-Ugarskoj Monarhiji, u: Tihomir CIPEK – Stjepan MATKOVIĆ, *Programatski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina: 1842. – 1914.*, Zagreb: Disput, 2006., str. 26.

oduševljavao bogoslove, članove Zbora duhovne mladeži đakovačke, te je zajedno s profesorom dr. Jakšom Pliverićem snažno na njih utjecao. Zapisnici Zbora otkrivaju da to vrijeme, u posljednjim godinama 19. stoljeća, članovi Zbora sa simpatijama prate Katolički pokret Slovenaca i drugih katoličkih naroda i kroz ozbiljan rad nastoje uskladiti nesklad između tadašnjih religijskih, socijalnih i političkih nazora.<sup>113</sup> I Franjo Hermann, koji je u dva navrata (1902. – 1903., 1904. – 1905.) obnašao dužnost predsjednika Zbora duhovne mladeži đakovačke, također je još kao bogoslov bio snažno privržen kršćansko-socijalnim idejama. Kao predsjednik Zbora bio je vrlo agilan i članovima Zbora poručivao je sljedeće: »Treba se više baviti socijalnim pitanjima, stvar je vrlo aktualna. Treba se upoznati s idejama socijal-demokrata i pobijati ih protivnim načelima socijalne katoličke stranke.«<sup>114</sup> Tih je godina duhovna mladež bila dominantno prožeta kršćansko-socijalnim nadahnućem, što se potvrđuje i izborom Matije Belića, kasnijega istaknutog člana Hrvatske pučke stranke, za Hermannova nasljednika. U svojem pozdravnom govoru Belić je naglasio da se želio posvetiti socijalnom pitanju, »kraljici svih pitanja«.<sup>115</sup>

Kada je početkom 20. stoljeća i u Hrvatskoj, s velikim kašnjenjem za većinom zapadnoeuropskih zemalja, došlo do organiziranja katoličkoga pokreta,<sup>116</sup> aktivnu ulogu u tim gibanjima imalo je i nekoliko đakovačkih pitomaca Instituta sv. Augustina. Štoviše, pojedinci su se prometnuli u njegove najistaknutije pripadnike te učinili Đakovo jednim od središta Hrvatskoga katoličkog pokreta. Najvažnije ime u tom pokretu bio je Grgur Galović, koji je također bio uspješan predsjednik Zbora duhovne mladeži đakovačke (1903. – 1904.).<sup>117</sup> Galović je uz Andriju Živkovića bio najistaknutiji predstavnik đakovačkoga seniorata kao vodstva Hrvatskoga katoličkog pokreta. Taj dvojac odlučno se krajem Prvoga svjetskog rata suprotstavljao većini Hrvatskoga katoličkog pokreta koja je tada otvoreno zauzela projugoslavenski stav.<sup>118</sup> Sličnih je pogleda bio i Vjekoslav Kosina pa ga stanoviti Đakovčanin suprotnoga jugoslavenskog usmjerenja pribrajavao Živkoviću i Galoviću u skupinu »borbenih« »frankovačkih« »svećenika.«<sup>119</sup> Član Hrvatskoga katoličkog pokreta bio je Ivan Sečkar, koji je nakon osnutka Hrvatske pučke stranke bio jedan od najistaknutijih njezinih članova na istoku Hrvatske, a potom tijekom 1920-ih i vođa »pučkaša« u Đakovu i okolici (a obnašao je i dužnost tajnika kotarske organizacije Hrvatske pučke stranke).<sup>120</sup> Ujedno je bio i vođa Hrvatskoga orla<sup>121</sup> na tlu Đakovštine te je aktivno radio na širenju mreže

<sup>113</sup> J. KALMAR, »Djelatnost Zbora duhovne mladeži đakovačke 1841. – 1956.«, str. 669–670.

<sup>114</sup> *Isto*, str. 672–673.

<sup>115</sup> *Isto*, str. 673.

<sup>116</sup> O Hrvatskom katoličkom pokretu vidi u: *Hrvatski katolički pokret. Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001.* (ur. Zlatko MATIJEVIĆ), Kršćanska sadašnjost: Zagreb, 2002.; Zlatko MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva. Hrvatska pučka stranka u političkom životu Kraljevine SHS 1919.–1929.*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 1998.; Jure KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret (1903.–1945.)*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2004.

<sup>117</sup> J. KALMAR, »Djelatnost Zbora duhovne mladeži đakovačke 1841. – 1956.«, str. 672.

<sup>118</sup> Z. MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva*, str. 52–56.

<sup>119</sup> »Osijek – Đakovo«, *Jug*, god. 1, br. 154, Osijek, srijeda, 11. IX. 1918., str. 1.

<sup>120</sup> Z. MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva*, 103; »Kandidatska lista Hrvatske pučke stranke za kotar Đakovo«, *Narodna obrana*, god. 8 (4), br. 1, Đakovo, 8. I. 1927., str. 3.

<sup>121</sup> Orlovski pokret nastao je u Češkoj kao reakcija na sokolski pokret. Oba pokreta išla su za organiziranjem mladeži u tjelovježbena društva, no bila su ideološki suprotstavljena (sokolstvo se bilo liberalno, donekle i protukatoličko). Đakovo je bilo jedan od važnih centara hrvatskoga orlovstva. Usp. Ivo PROTULIPAC, *Hrvatsko orlovstvo*, Zagreb: Hrvatski orlovski savez, 1926.; J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 133–151.

organizacija toga društva po selima Đakovštine.<sup>122</sup> Naposljetku, bio je i član i đakovačke podružnice Hrvatskoga radiše, društva utemeljenoga po Luki Senjaku, spomenutomu pitomcu Instituta.<sup>123</sup> Sečkar se istaknuo i kao urednik đakovačkoga organa Hrvatske pučke stranke – *Đakovačkih pučkih novina* (1920. – 1923.).<sup>124</sup>

Svetozar Rittig bio je u političkom pogledu najkontroverzniji od nekadašnjih đakovačkih pitomaca Instituta sv. Augustina. U mlađim godinama isticao se kao pristaša biskupa Strossmayera, zatim je bio član Starčevićeve Hrvatske stranke prava te je kao takav bio biran i za zastupnika u Hrvatskom saboru, no kasnije se sve otvorenije zauzimao za jugoslavensku ideju. Naposljetku je, u jesen 1918., kao član Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba i aktivno sudjelovao u stvaranju jugoslavenske državne zajednice, odnosno Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Njegova politička djelatnost za vrijeme i nakon Drugoga svjetskog rata, kada je podržao jugoslavenski komunistički režim te obnašao veći broj uglednih dužnosti ali bez stvarnoga utjecaja, naročito je kontroverzna, a o njoj su i nadalje prisutna prijeporna tumačenja.<sup>125</sup>

Unatoč vrlo povoljnim ocjenama i nadama koje su u njega bile polagane u Institutu, Josip Ivančić je razmjerno rano napustio svećenički red, oženio se te se posvetio prosvjetnom radu. U političkom pogledu pošao je pravcem suprotnim od onoga Rittigova: za Drugoga svjetskog rata priklonio se režimu Nezavisne Države Hrvatske te postao suradnikom lista *Nova Hrvatska*. Životna sudbina nakon 1945. godine ostaje mu nepoznata.<sup>126</sup> Novinarskim radom bavio se i Stjepan Vidušić te je, poput Ivančića, također krajem Drugoga svjetskog rata surađivao u *Novoj Hrvatskoj* (bio je urednik vanjske politike), no za njegov je životopis važniji podatak da je nakon 1918. godine bio jedan od vođa takozvanoga reformističkog pokreta nižega svećenstva, što je konačnu posljedicu imalo ustanovljavanje Hrvatske katoličke crkve.<sup>127</sup> U Kraljevini Srba Hrvata i Slovenaca / Kraljevini Jugoslaviji svojim

<sup>122</sup> Vidi, na primjer, njegov članak: Ivan SEČKAR, »Orlovstvo u đakovačkoj biskupiji«, *Narodna obrana*, god. 8 (4), br. 18, Đakovo, 7. V. 1927., str. 1–3.

<sup>123</sup> U đakovačkoj podružnici Hrvatskoga radiše okupljali su se mahom svećenici i svjetovnjaci – članovi Hrvatske pučke stranke, poput odvjetnika dr. Matije Belića. Mira KOLAR, *Hrvatski radiša 1903–1945.* (2003.), Zagreb: Dom i svijet, 2004., str. 333.

<sup>124</sup> Krešimir PAVIĆ, »Đakovačko novinstvo 1918.–1928.«, *Đakovački vezovi. Prigodna revija 1981.*, Đakovo, 1981., str. 39. Drugi, također vrlo značajan list koji je Sečkar uređivao, i to u mnogo nepovoljnijim okolnostima, jest *Istina*. *Istina* je bila tjednik koji je izdavao Biskupski ordinarijat u Đakovu 1946. godine (veljača – svibanj), u neposrednom poraću i razdoblju učvršćenja jugoslavenske komunističke vlasti. Komunističke vlasti nastojale su u potpunosti onemogućiti izlaženje glasila Katoličke crkve te je pod tim pritiskom došlo i do gašenja *Istine*. Usp. Katarina SPEHNJAK, *Javnost i propaganda. Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945.–1952.*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2002., str. 108; Luka MARIJANOVIĆ, »Kulturno-prosvjetna i preporodna djelatnost profesora i studenata đakovačke bogoslovije«, *Diacovensia*, god. 4, br. 1, Đakovo, 1996., str. 135.

<sup>125</sup> O Rittigu postoji obilna literatura. Vidi: Margareta MATIJEVIĆ, *Političko, crkveno i kulturno djelovanje Svetozara Rittiga (1873.–1961.)*, neobjavljena doktorska disertacija, Filozofski fakultet Zagreb, Zagreb, 2011., te ondje navedenu literaturu.

<sup>126</sup> Boris KUKIĆ, »Josip Ivančić«, u: *Das »Frintaneum« in Wien und seine Mitglieder. Ein biographisches Lexikon.* sv. II (prir. R. KLIEBER – I. HORBEC – O. TURIY), (u tisku: Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2014.)

<sup>127</sup> Stjepan Vidušić je 1921. godine bio ekskomuniciran od nadbiskupa Antuna Bauera. Kasnije je radi sukoba unutar starokatoličkih redova prešao na protestantizam. Zlatko MATIJEVIĆ, *U sjeni dvaju orlova. Prilozi crkveno-nacionalnoj povijesti Hrvata u prvim desetljećima 20. stoljeća*, Zagreb: Golden marketing, 2005.; Antun JARM, *Dijecesanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo: Biskupski ordinarijat, 2003., str. 269.



se oporbenim, prohrvatskih politički stavom istaknuo i dugogodišnji župnik u Srijemskoj Mitrovici Franjo Rački ml., nećak mnogo poznatijega strica istoga imena i prezimena. U međuraću je kao aktivni pristaša Hrvatske seljačke stranke bio biran i za zastupnika u mitrovačkom gradskom zastupstvu, da bi 1945. godine od novih komunističkih vlasti bio osuđen na smrt, a kazna je potom ublažena na doživotnu zatvorsku kaznu, no ubrzo potom Rački je u zatvoru i preminuo.<sup>128</sup>

## Zaključak

S više od tisuću pitomaca tijekom djelovanja od 1816. do 1918. godine i više od polovice stečenih doktorata znanosti na Teološkom fakultetu u Beču u istom razdoblju, *Carški i kraljevski viši institut pri sv. Augustinu za izobrazbu svjetovnih svećenika* kao poslijediplomska institucija svakako je zauzimao značajno mjesto u obrazovanju svećenstva Austrijskoga Carstva. Institut je zasigurno zauzimao i vrlo važno mjesto u nastojanjima bečkoga dvora i središnjih upravnih institucija na stvaranju elite vezane uz državne strukture, ovisne o vladajućoj dinastiji i lojalne konceptu jedinstvene države. Tijekom 19. stoljeća pa sve do raspada Austro-Ugarske poticanje habsburškoga dinastijskog patriotizma nasuprot partikularnim nacionalnim stremljenjima bilo je jedan od osnovnih koncepata svrhe Instituta, s ciljem da crkvena elita svoje znanje i utjecaje primljene tijekom svojega školovanja u Beču proširi i u najudaljenije dijelove države.

Utjecaj te institucije u ovom je radu promatran na primjeru jedne dijeceze – Đakovačko-srijemske biskupije, iz koje je na poslijediplomski studij u Beč u okviru Instituta sv. Augustina poslano ukupno dvadeset i šest mladih svećenika. Njihov uspjeh u školovanju prije poslijediplomskoga studija u Beču pokazuje da su za kandidate za Institut birani isključivo svećenici koji su dotad pokazali da posjeduju izražene sposobnosti i koji su teološke studije, osim na Biskupskom liceju u Đakovu, uglavnom završili na većim sveučilištima Austrijskoga Carstva – u prvom redu na Sveučilištima u Pešti (Budimpešti) i Beču, a potom i na Sveučilištu u Innsbrucku. Razmjerno velik broj pitomaca s područja Đakovačko-srijemske biskupije – u odnosu na broj pitomaca iz drugih hrvatskih dijeceza – ukazuje na to da je značajnu ulogu pri odašiljanju kandidata u Institut igrao i dugogodišnji đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, koji je i sam doktorat iz teologije postigao kao pitomac toga Instituta i dvije je godine prije imenovanja za biskupa djelovao kao direktor studija na Institutu. Temeljem uspjeha pitomaca na studiju može se zaključiti da izbor kandidata nije uvijek bio sretan. Iako su neki pitomci uspješno završili svoj studij u Beču ili su s uspjehom polagali ispite prije nego što su zbog potreba dijeceze bili opozvani, zahtjevi studiranja u okviru Instituta u više su slučajeva nadmašivali sposobnosti i volju pojedinih pitomaca, o čemu nam zorno svjedoče navedene ocjene voditelja Instituta zapisane u institutskim zapisnicima.

Na temelju promatranoga uzorka – institutskih pitomaca iz Đakovačko-srijemske biskupije – daje se zaključiti da je Institut sv. Augustina djelomično ostvario cilj znanstvene

<sup>128</sup> Antun JARM, *Pribrojeni zboru mučenika. Svećenici Đakovačke i Srijemske biskupije svjedoci i žrtve u vrijeme i neposredno nakon Drugoga svjetskog rata*, Đakovo: Biskupski ordinarijat, 2007., str. 72–82.

izobrazbe svećenstva koje će potom stečena znanja i utjecaje pronositi i u najudaljenije dijelove Carstva. Budući da je čak šesnaest od dvadeset i šest pitomaca djelovalo na teološkom studiju u Đakovu, očito je da su teolozi iz Đakovačko-srijemske biskupije u Beč upućivani ponajprije zato da bi popunjavali profesorski kadar Biskupskoga liceja u Đakovu. S druge, pak, strane, takvo visoko sudjelovanje u nastavi na đakovačkom Biskupijskom sjemeništu u prvom je redu rezultat čestih promjena među đakovačkim profesorima koji su, zbog skromnih materijalnih primanja, redovno tražili prigodu da napuste profesuru i preuzmu unosniju župničku ili neku drugu službu. Drugim riječima, najsposobniji i najučćeniji u pravilu nisu svojoj biskupiji dali onoliko koliko su mogli, a neki su kao što su Ivan Bujanović i Ivan Koharić u drugoj, zagrebačkoj sredini uspješno prenosili svoja znanja. Što se političkoga formiranja bogoslova nakon studija u Beču tiče, primjer dvadeset i šestorice pitomaca Instituta sv. Augustina s područja Đakovačko-srijemske biskupije upućuje nas na Zaključak da Institut nije imao značajnijega uspjeha u formiranju crkvene elite koja će biti lojalna državnim strukturama i interesima vladajuće dinastije. Znatan dio spomenutih pitomaca ostvario je tijekom kasnijega života zapaženu političku aktivnost, pri čemu je uočljivo da je najčešće zajedničko obilježje tih aktivnosti bilo suprotstavljanje važećem dualističkom političko-upravnom uređenju Monarhije, iza kojega je nepokolebljivo stajao i car i kralj Franjo Josip. Pojedinačni politički životopisi tih svećenika pokazuju da su oni zastupali vrlo različita politička stajališta, uključujući pritom i poglede na budućnost Austro-Ugarske Monarhije: većina njih ideal je vidjela u federalizaciji Monarhije pri čemu bi hrvatske zemlje postale zasebnom državnom jedinicom, a bilo je i onih koji su se zalagali za raskid veza s Austrijom i Mađarskom te za stvaranje južnoslavenske državne tvorevine.

#### *Summary*

#### *INSTITUTE OF ST. AUGUSTINE (FRINTANEUM) IN VIENNA AND STUDENTS FROM THE BOSNIAN DIOCESE (THE BISHOPRIC OF ĐAKOVO AND SYRMIA)*

*Imperial and royal higher institute at St. Augustine founded as postgraduate institution in education of diocesan clerics in the realm of the Austrian Empire, in historiography usually referred as Frintaneum or Augustineum, lasted for more than a century (1816 – 1918) and it was considered as a »nursery garden« of educated clergy. Because of its close relations with the ruling dynasty and royal court in Vienna, this Institute often was regarded as institution that formed ecclesiastical elites that were loyal to the state and interests of the dynasty. Basing their research on the examples from the Bishopric of Đakovo and Syrmia authors of this article have tried to investigate to what extent Frintaneum influenced scholarly and political formation of clergy, especially since during the acting period the Institute sent 26 priests to the bishopric. Within analysis authors also tried to answer two important questions: to what extent intellectual and spiritual formation of clerics at the Institute of St. Augustine and their success in college helped them in their individual professional careers in Church and state offices, especially regarding development of their*

*dioceses?; to what extent Frintaneum achieved its goal as »nursery garden« of high positioned clergy loyal to the dynasty in the Bishopric of Đakovo and Syrmia? Revealing up to now unknown information from records of the Institute, authors have followed study, work and life paths of some students from the Bishopric of Đakovo and Syrmia. Based on such analysis authors have concluded that studies at the Institute did not significantly influenced political views of the investigated students, but only represented valuable scholarly background in their careers within the Bishopric's seminary and lyceum in Đakovo.*

**KEY WORDS:** *history of high education, intellectual transfers, Institute of St. Augustine, Bishopric of Đakovo and Syrmia, Josip Juraj Strossmayer.*